

ՄԱՍԻՍ

Շ Ա Ւ Ա Թ Ա Թ Ե Ր Թ

Ազգային, Գրական, Քաղաքական, Գիտական,

54^{րդ} ՏԱՐԻ, Ե. ՇՐՋԱՆ

ԹԻ 15

10 ԱՊՐԻԼ 1904

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գրելու արարք. ՄՈՒՇԵՂ ՎԱՐԻԱՊԵՏ:—Վաղին (Բերքուած) ԹԵՆՆԻՍՆ. քարգմ: ՏԻԳՐԱՆ
ԵԼՔԵՆՃԵԱՆ:—Աւրուագիծներ—Վարկեանական «Թովմաս Թեղեան». ԳԱՄԷՐ:—Կարեն
(Գաւառի կեանք) ՇԱՀԱՐԻԿ:—Սիրոյ երջանկութիւնը (Բանաստեղծութիւն) Վ.:—Այժմեան
քիւններ «Թիպէք». X.—Արուեստագէտի սէր (Նորակէպ) ՄԱՌԻ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ:—
Նորերու բաժինը (Երկու ոտանաւոր):—Գանիսկան Գրականութիւնը «Հենրի Էրոն». Ա.
ՆԱՐԷԼԷԱ:—Խմբագրական Նորք:—Հայ Հոգնականաց Ս. Պատրիարքին մահը:

Բ Ա Ժ Ա Ն Ո Ր Գ Ա Գ Ը Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ՄԱՍԻՍ Շարքարերի սարեկան բաժանորդագրին է Կ. Պոլսոյ համար քաղաքացի
Եւ գաւառներուն համար յիսուն դրո., կանխիկ վճարելի: Արեսաւանման 12 Ծրանք կամ
5 ռուպլի: Թղթատարական ծախքը իմբագրութեան վրայ է: Վեցամսեայ բաժանորդագրու
քիւն չընդունուիր: Բաժանորդագրութիւնները կը սկսին ամէն ամսոյ մէկին: ՄԱՍԻՍ
հրատարակ կ'ելլէ ամէն շաբաթ առտու: Այն բաժանորդներ որոնք պակաս քերք ստացած
են, պէտք է իսկոյն իմացնեն իմբագրութեան: Ժամանակ անցնելէ վերջ այս տեսակ առար-
կութիւնները նկատուողութեան չեն առնուիր: Զի հրատարակուած ձեռագիրները ետ չեն դարձուիր:

ՄԱՍԻՍԻ մէջ կ'ընդունուին նաեւ ծանուցումներ, դիւրամասչելի պայ-
մաններով:

Զեմբեթի կը ծախուի շԱՏԸ ՔԱՌՍՈՒՆ ՓԱՐԱՅԻ
Հասցէ

درعليه ده غلطه ده (ماسيس) فزته سى اداره سى

ԽՐԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՍԻՍԻ
Կ. Պոլիս, Վալարքիս

Rédaction de la Revue MASSIS
Galata, Constantinople

LA CONFIANCE

Հ Ա Ք Օ Ն Ֆ Ի Ա Ն Ս

Ա Պ Ա Հ Ո Վ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն Ը Ն Կ Ե Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Հ Ր Դ Ե Շ Ի Ե Ի Կ Ե Ա Ն Ք Ի Դ Է Ս

Ապահովագրական այս ընկերութիւնը, որ հաստատուած է ու կը գործէ Ֆրանս. Կա. ապագրութեան ֆոնդոյին ներքեւ, ելաշխատեցաւ զբաժնուէրս ունի՝ հրղեհի ճիւղին հա. մար 56,000,000 Ֆր. եւ կեանքի ճիւղին համար 36,000,000 Ֆր.:

ՀԱ ՔՕՆՖԻԱՆՍ՝ մէկն է Եւրոպայի ամէնէն պատուաւոր եւ ամէնէն վստահելի ապա. հովագրական մեծ ընկերութիւններէն, եւ ուր որ մասնաճիւղ հաստատուած է՝ միշտ գո՛ ճգած է իր բոլոր յաճախողները, իր կատարեալ ուղղամտութեամբը եւ կանոնաւոր գոր. ծառնութիւններով:

Այս վաղեմի ընկերութիւնը մեծ վարկ կը վայելէ ամէն կողմ. եւ իր գործառնութեանց ու վստահելիութեան վրայ գաղափար մը տալու համար թուեցը մէկ քանին այն հան. րածանօթ հաստատութիւններէն, որոնք ապահովագրուած են ՀԱ ՔՕՆՖԻԱՆՍի:

Ֆրանսայի նահանգ ներս եւ գաւառներու կարգ մը պաշտօնատուններէն զատ, Բարի. զի՝ Օբէրա, Վոսվիլ, Նուվօթէ, Ամպիկիւ, Փօլի-Տրամաթիք եւ այլն թատրոնները, նաեւ Պօստոյի, Թուլուզի, Լիոնի, Մարսիլիայի, Նանդի, Նիսի, Ալճէրիոյ, Բուէնի, եւ ուրի. տեղերու մեծ թատրոնները:

Գոն Մարէն, Լուվրի վաճառատուները, Բիկմայիոնը, Բրէնթանի, Պէլ-Տառտիւնի, Օթէլ տը Վիլի եւ Սամարիթէնի մեծ վաճառանոցները:

Թրանսպորտանթիք, Հավր-Մարսիլիա նաւարկութեան, Մովային Փոխադրութեանց, Ֆրանսական Թրամուէյներու, Խնայողական երկաթուղիի ընկերութիւնները:

Մասնաւորապէս ուշադրութեան առնուելիք պարագայ մըն է որ ՀԱ ՔՕՆՖԻԱՆՍ ընկե. րութիւնը, իր կազմական կանոնագրին համաձայն, պարտաւոր է ամէն վեց ամիսը անգամ մը իր ելմտական կացութիւնը ենթարկել Ֆրանսայի Առեւտրական նախարարութեան քնն. ութեանը. նոյնպէս Սէնի քաղաքացիատութեան, Բարիզի Առեւտրական Սենեակին եւ այլն՝ ընկերութեան դրամատունն է Բրէտի Լիօնէն:

Ի Ի Ն Ի Օ Ն

ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎՊԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ
 ZUUSUSSTUL Ի ԲԱՐԻՁ 1828-1829

Հ Ր Դ Ե Հ Ի Ճ Ի Ի Ղ

Մինչև 1902ի վերջը հատուցեալ վնասք	274,000,000	Փր.
1902ին գանձուած ապահովագին	24,000,000	»
Դրամագլուխ երաշխաւորեալ	119,000,000	»
Ապահովագրեալ դրամագլուխ	21,500,000,000	»

Կ Ե Ն Ա Ց Ճ Ի Ի Ղ

Մինչև 1902ի վերջը հատուցեալ վնասք	129,000,000	Փր.
Ընթացիկ ապահովագրութիւնք	272,000,000	»
Դրամագլուխ եւ պահեստք	158,000,000	»
1092ին գանձուած ապահովագին	12,000,000	»

որ ընթացիկ ապահովագրութեանց գումարին հետ կը համեմատի 60% — ինչ որ «Իւնիոն» ապահովագրելոց կ'ընծայեն հսկայ երաշխաւորութիւն մը ՈՐՈՒՆ ՆՄԱՆԸ ԿԱՐԵԼԻ ՁԷ ԳՏՆԵԼ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՁ ԳՈՐԾՈՂ ՈՒՐԻՇ ՈՐ ԵՒ Է ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՔՈՎ:

Արեւելքի համար մասնաւոր անկացոյց՝ գեղջեալ գիներով: Նպաստաւոր պայմաններ անհամեմատ կերպով աւելի գերազանց քան ուրիշ ո՛ր եւ է ընկերութեան պայմանները: Եահարաժիներու տարուէ տարի անմիջական վճարում, որով իւնիոնի ապահովագրուողք ՁերՄ են այն վնասներէն եւ յուսախաբութիւններէն, որոնց կ'ենթարկուին միշտ այն անձինք, որ եահարաժիներու բարդման (accumulation des bénéfices) ՅՈՒԻ եւ ՎՆԱՍԱԿԱՐ գումարեամբ գործող ընկերութեանց կ'ապահովագրուին:

Ընկերութեան դրամատունն է ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱՆՔԱՆ Թուրքիոյ եւ Արեւելի Տնօրէնութիւն

Պոլիս, Սուլթան Համամ, Բասաժ Բարբըն Ծղու

Մասնաձիւղ՝ Ղալաթիա, Ինայէթ Սան: — Գործակալութիւնք Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքաց մէջ

ՅՈՎԱՏԷՓ ՊԱԼՊԱԼԵԱՆ

(ՄԵՂՐՈՒՆԻ)

ԱՏԱՄՆԱՐՈՅԺ

Մուզաֆէրիէ Հիւանդանոցին եւ

Պարսկական Ինսուանտտան

Քերա, Մեծ Փողոց, Քազիմ, թիւ 61

Չքրանեան արաւքման

Պալապեան ամէն օր ակաւայի ամէն տեսակ հիւանդութիւններով տառապողներ, կ'ընդունի. իսկ Ուրբաթ, Կիրակի եւ Երեքշաբթի մինչև ժամը 5: Գիշերուան օր եւ է ժամուկարելի է դիմել: Պալապեան կ'երաշխաւորէ իր լեցուցած ու չիւսած ակաւայները: Ճորձիկները ակաւայ քաշել տալու համար օրօշ վարձք մը չկայ. քաշել տուողին կամքէն կարեալ է:

— Աղֆաներուն ճրթ

ԱՊԱՌԻԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ՀԵՐՃԱՅԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՎԵՐՁԻՆ ԳԻՆ

Եթէ կ'ուզէք ամէն տեսակ գոհարեղէններ ունենալ, աժան ու ճաշակաւոր, թէ՛ արե՛նկեան եւ թէ՛ եւրոպական ճաշակով պատրաստուած, ժամացոյցներ, արծաթեայ դաւաղաններ եւ այլն, դիմեցէ՛ք Պոլիս, Ոսկերչաց Եռական, Մեծ-փողոց, թիւ 13:

Հարիւրին 20 կանխիկ, մնացեալին համար 100ին 5 շաբաթական վճարում կանխիկ գումարին համար հարիւրին 5 զեղչ: Գործածուած գոհարեղէնները եթէ վնասուած չեն՝ 100ին 10 զեղչով եւ կ'առնուին. իսկ ապառիկ դեռ նաղներէն՝ 100ին 15 զեղչով:

ՀԻՒՆԴՈՒԹԻՈՒՆԷ ՎԵՐՋԸ՝ ԶՅՐՈՒԹԻՈՒՆ

Երբ տենդեր և երկայն հիւանդութիւններ և անհանգստութիւններ որոնք մարմինը տկարացուցած և ընդհանուր անզօրութեան մէջ ձգած են, ի հարկէ մարդո զորացուցիչ բանի մը կարօտ է որ զինքը շուամբ կատարեալ առողջութեան հասցնէ:

SCOTT'S EMULSION

աշխարհիս մէջ առաջին կարգի զօրացուցիչ դեղ մըն է և իրեն հաւասարը չեկայ: Ասիկայ թէ արտօժակ կուտայ և թէ մարտողութիւնը կը շտապէ. Մարմինը կը զարգացրնէ և նոր հարուստ արիւն կուտայ, կենսադուրսերը կը վերականգնէ և հիւանդութեան դիմադրելու համար ընդհանուր դրութեան զօրութիւնն կուտայ: Ըստ թի Բաղադրութիւնը թէ կերակուր և թէ դեղ է. և տկարացած դրութեան մը կարօտ եղած միս և զօրութիւնը առատապէս կը մատակարարէ. և ասոր անհամար օգտակար դործողութիւնները ստուգիւ զարմանալի են: Անտարակոյս անձ վտանքի մէջէ դրութիւնը երբ միս և զաւակ կը կորսնցնէ և հետեւապէս շուամբ այնչափ կը տկարանայ որ հիւանդութիւններու դիւրու զոհ կ'ըլլայ:

ԸՍԳՕԹԻ ԵՆԳՆԵԹՐՈՒԹԻՈՒՆ

բոլոր կերակուրներու զօրութիւնը կը պարունակէ, դժի վատնումը կը դադրեցնէ և առողջառեա միս կը կազմէ: Ընդ միշտ վարդադոյն փութեթի մը մէջ և վրան այս պատկերով կը դանուի:

Հիշերու վրայ ասոր ուշադրութիւն ընէլ պէտք է:
25

Բոլոր գեղարեւելիք և գեղարեւելիք իւր թիւն:

ԶԱՐԵՀ ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆ

Ս.Տ.Ա.Մ.Ն.Ա.Բ.ՈՅԺ

Վ.ԿԱՅԵԱԼ

ՄԱՐԿԻ ԱՍՏԱՆԱՐՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՔԱՐԱՆԷՆ
ԵՒ
ՊԱՇԵՆԻ ԺԵՆԵՎԻ ԲՈՒՆԱՐԱՆ ՎԱՐՔԱՐԱՆԷՆ
Կը բուժէ ակույի տեսակ ամէն ցաւեր և և լինտերու հիւանդութիւններ, կատարելադործեալ սիսթէմներով: Հիւանդ կ'ընդունի ամէն օր, Բերա, Մեծ Փողոց ԲՐԻՏԻ ԼԻՑՆԵՒԻ ՂԻՄԱՅՐ ԿԼԱՎԱՆԻ ՓՈՂՍՅ ԹԻՒ 2:
Երեքշաբթի և Ուրբաթ օրերը մինչև ցորեկ աղքատաց ակույ քաշելը ձրի է:

ԱՐՄԵՆԱԿ ԻՆՃԷԵԱՆ

Փ.Ա.ՍՏԱՐԱՆ

Վկայեալ Բարիդի Իրաւադիտական վարժարանէն: Հաստատուած է Ղալթիա, Մէհմէտ Ալի փաշա խան, Թիւ 35:
Կըստանձէ պաշապանութիւնը ամէն տեսակ դատերու՝ օսմանեան և օտար ամէն կարգի դատարաններու առջեւ:

ԱՄԱՆԻՆ

ԳՐԵԼՈՒ ԱԽՏԸ

Մորթային հիւանդութիւններուն մեր մարմինին վրայ յառաջ բերած եռքերը կամ քերուքները անհանգստութիւններ են, որոնք թէպէտ ո՛չ մահառիթ, կ'երեւակայեմ թէ չափազանց կերպով անհանդուրժելի կը դարձնեն ապրուած օրերը: Դատապարտուած ըլլալ ակամայօրէն ձեռքդ այս կամ այն կողմ պտտցնել մարմինիդ վրայ, վայրկենական ամեղում մը ստեղծելու համար տենդագին տաղնապումիդ մէջ, ապահովարար բաղձալի վիճակ մը չպիտի ըլլար ամէն անոնց համար, որոնք վարժուած են մարմինի դիւր կեանքին և որոնք ասպրած են այնպէս, իբր թէ իրենց մարմինը երբեք ընդունակ եղած չըլլար և ոչ մէկ խորթացումի:

Ախտեր կան, որոնց ուղղակի պատասխանատուն մարդ ինքը չէ թերեւ: Իր կամքէն անկախ, չկանխատեսուած հեռաւոր շարժառիթ մը, ժառանգական ազդակ մը, յաճախ ծնունդ կուտան իր մէջ այդ պիտերուն, և ինքը իբրև անոնց մէկ անհրաժեշտ օրսը, իր վրայ կը կրէ նետին սպին, անկէ մերթ կաթիլ մը արիւն, և մերթ կտօք մը թարախ վազցնելու համար: Մարդս այդ ճակատագրօրէն ենթարկուած ֆիզիզական ախտերուն մէջ, ուրիշներու արգահատանքին մէկ աղօտ միութարութիւնը կունենայ գոնէ, և այդ պարագային հոգեկան թեթեւացում մը, մասամբ կուգայ դարմանել իր կրած ցաւերուն սատակութիւնը կամ անոնց ազդած անհանգըտութիւնները: Ախտեր կան, սակայն, որոնք բուն իսկ ծնունդն են մեր ապուշ մտածութեան, մեր փութկոտ թափերուն և կամ մեր հիւանդ դիւրագրգռութեանը: ԳՐԵԼՈՒ ԱԽՏԸ այս վերջիններէն մէկն է: Այս ախտը համաճարակի մը հանգամանքը ստացած է

այսօր վերջին սերունդին համար: Նմանողութեան ոգին, թերթի մը մէկ անկիւնը երեւնալու մարմաջը ապահովարար դպրոցական խոհայն է ամէն անոնց, որոնք թերթ մը կամ հանդէս մը կարդալու չափ *luxe* մը կրնան ընել, գաւառէն մինչև Պոլսոյ կեդրոնը:

ԳՐԵԼՈՒ ԱԽՏԸ վերնագիրս չեմ ուզեր որ սխալ թելադրութիւն մը ընէ ընթերցողներուն: Կընդունիմ թէ գրելը արուեստ մըն է, որ մարդկային ճակատագրին վրայ ամենահզօր ազդեցութիւնը ունի, նոյն իսկ դեղեցկագիտական տեսակէտով: Գրիչի մը անշան ծայրը և պուտ մը մեղան շատ անգամ կատարած են դերեր, որոնց առջև նիւթական ոյժեր անզօր գտնուած են: Այդքան ամենազօր եղած է գրիչը կամ գրելու արուեստը ազգերու քաղաքակրթութեան պատմութեանը մէջ: Նման ուրիշ արուեստներու, գրելու արուեստին ալ կարեւորութիւնը կամ բարերար ազդեցութիւնը իր կատարեալ զարգացումէն կախում ունի: Ամէնէն համեղ ու աննդարար պտուղներն անգամ կրնան մնասել մարդկային առողջութեան, եթէ իսակ վիճակի մէջ անոնք ստամոքսներու հրամցուին: Խակութիւնը ըլլա՛յ պտուղին, ըլլա՛յ արուեստներուն մէջ, միակ պայմանն է, որ թունաւորիչ հանգամանքով մը կը ներկայանայ հանրութեան: Եւ այն ատեն պարզապէս կը ծառայէ ախտի մը արագ ծաւալումին:

Գրելու արուեստը, իբրև արուեստ կարենալ իր բուն նպատակին ծառայեցնելու համար, պէտք է նախ պատրաստել գրելու կարող անհատը: Գրականութիւնը պիտի արտադրէ այն բոլոր երեւոյթները, որոնք գոյութիւն ունին մեր մէջն ու շուրջը: Հոգե-

բանական ազդակներու և Ֆիզիզական իրողութիւններու անհուն աշխարհի մը մշուշներուն մէջ թաղուած է տգէտը: Խակ տեսողութիւն մը երբեք որոշ զանազանութիւն մը չկրնար մտցնել այդ անսահման անորոշութեան մէջ, որ իրեն միաձոյլ վիճակով մը միայն կրնայ ներկայանալ: Պէտք է թափանցել անոր մէջ, տեսնելու համար այն անթիւ անցատ՝ որոշ ամբողջութիւնները որոնցմէ Մեծ Գեղեցիկը կազմուած է: Այդ աննկատ ամբողջութիւնները մեր դիտելու և ըմբռնելու կերպերէն կախումն ունի մեր բանաստեղծական կամ սոսկ գիտական հակումը: Լուսանկարիչ գործիններու մէջ objectիւներ կան, որոնցմէ ոմանք աւելի յարմարութիւն ունին դաշտանկարներու, և ոմանք դիմանկարներու: Անոնցմէ իւրաքանչիւրը իրենց դերը միայն կը կատարեն, և պէտք է միմիայն իրենց դերը կատարեն, եթէ կուզենք որ անոնք նպատակայարմար արդիւնքներ ծնցնեն մեզի: Չենք քամահրեր բնաւ. այս կամ այն objectիւ, երբ կանխաւ գիտենք թէ ի՞նչ է անոնց յարմարութիւնը: Բայց մեր ձեռքով կը խորտակենք այն սպակիները, որոնք ո՛չ միայն իրական նպատակի մը չեն ծառայեր, այլ ընդհակառակն, իրենց սենեակին մէջէն աւելի միզապատ ու տարտամ ցոյց կուտան մեր շուրջը սփռուող և արդէն իսկ ազօտ պատկերները:

Գրելու արուեստին հետամուտ մտքերն ալ ապահովաբար իրենց դերը և իրենց պաշտօնը ունին. անոնք թարգմաններն են այն զգացումներուն, որոնք իրենց մէջ կը ծլարձակին, այս գաղափարներուն որոնք իրենց կամ ուրիշներուն մէջ կը ծաղկին, և այն տեսարաններուն, զոր մարդուն ու տիեզերքին բնութիւնը կը ցուցադրէ: Գրականութիւնը հարազատ և գրէթէ ճշգրիտ թարգմանութիւնը պէտք է ըլլայ այդ ամէնուն, և այդ թարգմանութիւնը իր կարեւորութիւնը կուենայ ենթակային դիտելու, զգալու, բացատրելու մտաւոր և հոգեկան կարողութեան համեմատութիւնովը: Մեր սկսնակ գրողները գրականութիւնը ախտի մը փոխած են, հիւանդութիւն մը շինած են անով, որովհետեւ իրենք առանց կատարելապէս համոզուած ըլլալու իրենց դիտելու, զգալու և բացատ-

րելու ուժին, կը փորձեն մեզի հրամցնել նոյն տեսակ թարգմանութիւններ (մեր բացարձակ իմաստով—), որոնք այնչա՛փ հեռի են բնագրէն, որչա՛փ մարդը անասունէն: Անոնք գրականութեան պարզեւած հոգեկան հրճուանքը վայելել կը կարծեն անտրամաբան, չմտածուած, ու չիւրացուած պատկեր ու նկարագրութիւններով. և ատով իսկ կը նմանին այն անմիտ գինովներուն, որոնք ճահճացած, պղտոր ջուրի արբուցումի մը մէջ դարեջուրի մը փրփուրները կ'երազեն վայելած ըլլալ:

Շատ կամ կանուխ գրած ըլլալու խելագարութիւնը գրելու ախտն է այսօրուան: Որչա՛փ գեղեցիկ պիտի ըլլար, սակայն, եթէ գրելէ առաջ վարժուած ըլլային նախ ըմբռնել գիտնալ, շինել իրենց խորհող ու ըմբռնող ետը, առանց որուն գրիչը նշդրակ մը պիտի ըլլայ շարունակ, թունաւոր նշդրակ մը, ուրկէ երբեք բարեբար արդիւնք չէ կարելի սպասել: Պէտք է անոնք գիտնային կանխաթէ շատին մէջ չէ՛ առաւելութիւնը: Հանճարի մարդու մը հատորները չեն, որ դպրոց մը կազմած են, այլ անոր քանի մը էջերը, և երբեմն նոյն իսկ մէկ բառը:

Գոնէ այս է դաւանանքը ամէն անոնց, որոնք գրականութեան արուեստագէտները եղած են:

Գրականութեան ախտաւորները եթէ մէկ կողմէն բուն յանցաւորներն են գրելու արուեստը պղծելուն և ինքզինքնին անով քայքայելուն մէջ, միւս կողմէն մեր մամուլը՝ իր կողմէն՝ մեծագոյն բաժինը ունի յանցանքին, տեղ տալով անոնց իր թերթերուն մէջ կամ բաժանորդի մը հաճոյք պատճառած ըլլալու և կամ թերթը լեցնելու ստիպողականութեամբ: Մամուլին ըրածը բարիք մը չէ՛, ընդհակառակն ատանկ յիմարութիւնները քաջալերելով նախ գրողին մէջ կ'արթնցնէ տգէտ յանձնապատասխանութիւն մը, և կը շփայնէ յանձնապատասխանութեան կողմէն գրականութեան կը վերցնէ այն հրապոյրը, որ հոգեկան է, և որուն պէտքը մեր ամենօրեայ կրողանքներուն, մտածումներուն և զգացումներուն համար, անհրաժեշտ դարձած է ալ: Չենք կրնար ու բանալ այս երկու անտեղութիւնները:

ՄՈՒՇԵՂ. ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Կ Տ Ս Վ Ն

Գամ ի վայրաց հաւուց ջրայնոց,
 Յանկարծաթափ ոստնու՛մ փոյթ,
 Եւ պաղպաղեալ թըփոց ի ծոց՝
 Ի ձորն ի վայր տամ դըռոյթ .
 Ընդ երեսուն սարս ի հոսան՝
 Գամ ընդ խոխոմս ի գըլոր,
 Կամուրջս յիսուն, գիւղըս քըսան
 Հատեալ՝ զեռամ յոգնուոր .
 Հուսկ՝ մըշակին զանդուլ խաղամ
 Խառնիլ ի գեան յորդավէժ,
 Գան գնան մարդիկ գամ քանըզգամ,
 Այլ կամ տոկամ ես յաւէժ :

Շաչեմ յուղուջն իմ ի կոպճուտ,
 Մերթ մեղմիկ, մերթ սաստկագոչ,
 Պըղպղեմ յիմ խորչս եռանդնապտոյտ,
 Բառնամ ի խիճս անդ խոխոջ .
 Ընդ դաշտ ընդ անդ բազմայածեան,
 Զափն իմ մաչեմ վէտ առ վէտ,
 Եւ զգարաւանըս գիւթական
 Սիզարուսակ լուռուէս .
 Շաչեմ շըչեմ յորժամ խաղամ
 Խառնիլ ի գեան յորդավէժ,
 Գան գնան մարդիկ գամ քան ըզգամ,
 Այլ կամ տոկամ ես յաւէժ :

Յածիմ կոծիմ աստանդական
 Մերթ ընդ ծաղկին սահադնաց,
 Աստ ընդ առոյգ կարմրիկ ճըկան,
 Անդ ընդ այլոց կայտառաց .
 Ընդ երթն իմ մերթ յուսս իմ կըրեմ
 Ծըփուն ծըւէն փըրփըրոյ,
 Վէտս արծաթի շըթեմ վարեմ
 Գան զոսկի խիճս ի վերոյ,
 Եւ ապշոպեալ ըզքնաւ՝ խաղամ
 Խառնիլ ի գեան յորդավէժ,
 Գան գնան մարդիկ գամ քան ըզգամ,
 Այլ կամ տոկամ ես յաւէժ :

Առ խիտ կաղնեօք, առ թաւ մարգաւ
 Սողեալ սահիմ գողուղի,
 Շարժեմ զծաղկին որ արարաւ
 Վասն երջանիկ տարփողի,
 Ի մօտանցիկ ծիծուանց ի հոյլ

Մուսյլիմ փայլիմ լրպըրծիմ,
 Եւ զարփենին բեկբեկ նըռոյլ
 Գեղածըրիեմ ի հունս իմ,
 Ճըչեմ ի լոյսըն գիշերի
 Ընդ ամայիս մորենուտ,
 Առ խըճակոյտ խըթոցս երի
 Ըզջըրխոտովք ի պըտոյտ .
 Ընդ ա՛յլ ապա կարթեալ՝ խաղամ
 Խառնիլ ի գեան յորդավէժ .
 Գան գնան մարդիկ գամ քան ըզգամ,
 Այլ կամ տոկամ ես յաւէժ :

Թարգմ. յանգլիականէ
 ԹԷՆՆԻՍԸՆ ՏԻԳՐԱՆ ԵԼՔԷՆՃԵԱՆ

Գ Ա Ի Ա Ո Ւ Կ Ե Ա Ն Ք Է

Կ Ա Ր Է Ն

Ի՛նչ, Կարէ՛նը, արտաբերած էի անգամ
 մը, մտազբաղ վիճակի մը մէջ : — Ո՛վ է
 Կարէ՛նը, հարցուց կի՛նս, որ քովս նստած
 գուլպայ կը հիւսէր տղուն ոտքին :

Տարօրինակ էր վերջուշու՛մը բարեկամնե-
 րէս մէկուն ատենօք պատմած մէկ դէպքին
 որ այն պահուն մեր խօսակցութեան նիւթին
 հետ սերտ առնջութիւն ունէր : Ամբողջ քսան
 երեք տարիներ անցած էին, և սակայն իր
 թարմութիւնը կորսնցուցած չէր այդ պատ-
 մութիւնը միտքիս մէջ ու նկարագիրը Կա-
 րէ՛նի, այդ վայրի վարդը, որ տիպար մայր մը
 ու կամքի տէր կին մը պիտի ըլլար, տնայէն
 ու զուարթ միանգամայն :

Ա .

Ամուրի՛ քսանըմէկ տարուան՝ նոր ապա-
 քինած էի թողատապէ, երբ վարպետս առա-
 ջարկեց որ քանի մը ամիս գեղը անցունեմ
 օրթախնիին տունը՝ ուր թէ՛ օդափոխութիւն
 մը կատարած պիտի ըլլայի և թէ՛ այդ գիւ-
 ղին գործերը կարգադրէի : Վարպետս քաղ-
 քին հարուստ ու ազդեցիկ անձնաւորութիւնն
 էր : Ամէն ոք կ'ակնածէր իրմէ : Ընտանիքը՝
 ծննդավայրը, ինք հոն՝ քաղաքը կատարեալ

ճոխութեան մէջ կ'ապրէր: Քանի մը սպասաւոր և ինձմէ զատ ալ երկու գրագիրներ օրն ի բուն կը ղարդէին: Մօտ ազգական ըլլալով իրեն, կը սիրէր զիս ու ճգնաւոր կ'անուանէր, որովհետեւ երբեք չէի մասնակցեր իր խրախճաքներուն: Իրիկունը, սենեակս քաշուած, պարապ ժամերս ընթերցանութեամբ ու երբեմն ալ գրելով կանցուցէի: Օգտախոսութիւնը բարեղէպ առաջարկ մըն էր: Առանձին «ես»իս հետ ապրելու մոլութիւնը այնքան արմատացած էր մէջս, որ տունին մէջ անցուղարձող հեշտալից զուարճութիւնները չէին շահագորգուեր զիս բնաւ:

— Հանգիստ կ'ըլլաս ժամանակ մը, յարեց անիկա, եթէ խնամես մարմինդ որպէս զի վերջին հիւանդութենէդ բան մը չմնայ վրայ: Անհրաժեշտ է գիւղագնացութիւնդ. ես կը գրեմ Տանուտէր Թորոսին որ բան մը չմնայ ուրի հանգստութեանդ համար: Հոն կը մնաս չորս ամիս, և եթէ հարկ ըլլայ՝ մինչև վեց ամիս: Քիչ մը ինքզինքդ գտնելէն վերջը Տանուտէրին հաշիւները կը կարգադրես, ու կը դանձես զեղացիին վրայ մեր վերջին պահանջները որոնց մարհակները պիտի տամ հիմա: Արիսին ըսած եմ որ պատրաստէ ալ խէտը:

Առտուն, ապրիլի մէջ, անուշ ու մեղմ զեփուհով ու պայծառ օդով մը ճամբայ ելանք Արիսին հետ՝ ձի հեծած: Գեղը տասներկու ժամ հեռու էր քաղաքէն, իրիկունս կոչնակին կրնայինք հասնիլ: Քաղքին մեղկ մթնոլորտէն դուրս, ձիաւոր ճամբորդութիւնս կարծես նոր արիւն մը կը հոսեցնէր երակներուս մէջ: Արիսին կանացի նուրբ ու ազեցիկ ձայնով արեւելեան մելամաղձիկ եղանակները բաւական էին ճամբուն միօրինակութիւնը մեղմելու: Լեռ, ձոր, ամբողջ կանանչադարդ՝ մեր աչքերը կը պարարէին ու մեր սրտերը անուշ զուարթութիւնով մը կը զեղուին: Վարպետիս անօրինակ գործունէութիւնը, գործի կեանքի կնճռոտ ելեւէջները թօթափած՝ պահ մը նետուած էինք դաշտին մէջ: Յօղոտ մարդերու, ծաղկաւէտ բլրակներու և վճիտ առուներու մոգիչ տեսարաններովը կը բացուէր արդէն ժամգոտած

սիրտերնիս և նոր ուժ ու նոր կօրով մը կը ստանային մեր մարմինները: Բան մը չէր այլայլէր օդին մաքրութիւնը, այս հմայիչ անուշ ճամբուն մէջ:

Հասանք գեղը այն ժամուն երբ իրիկունս կոչնակը կը զարնուէր: Ծերունիներ ու պառականեր կը փութային եկեղեցի, տէրտէրին հետ: Երբ տան դուռը գալով իջանք ձիերին, կին մը ու մեծկակ աղջիկ մը քովերնիս մօտենալով անուննիս հարցուցին: Արիսը հասկըցուց վարպետիս եղբօրորդին ըլլալս:

Ասոր վրայ ամէնքը զուարթ դէմք մը առին, հարս, աղջիկ, տղամարդ, շրջապատեցին զիս ու առօք փառօք տարին օտան՝ ուր անկողիններ իրարու վրայ փռուեցան անմիջապէս պատուհանին առջև որ կը նայէր հոսող վտակի մը ու զայն եղերող ծառաստանին վրայ:

Տանուտէրը արան էր, տանտիկինը Արուսեակ՝ աղջկանը Կարէնին հետ, դեռ մէկը չեկած, եկան «բարի եկար»ի: Երկուքն ալ մեծարեցի անմիջապէս քաղքէն բերած շաքարեղէններովս որ շատ յարգի էին հոն և որուն համար խիստ դո՛ս մնացին: Օրուան ճամբէն յոգնած՝ քիչ մը ընկողմանեցայ անկողինի վրայ:

«Բարի եկար»ի այցելութիւնները այնքան տաղտկառիթ եղան հետզհետէ որ տանուտէրը սախպուեցաւ սենեակս փոխել ու առանձին խուց մը յատկացնել: Գիտակին վրայ նայող երկպառունհան սենեակ մը զարդարեցին կապերտներով ու տանտիկինը յատկապէս պատրաստելով կերակուրներս՝ աղջկանը հետ կը զրկէր, ինքն ալ երբեք մինակ չձգելով զիս: Արիսը կը պառկէր դուրսի սենեակը ու ձիերը կը դարմանէր որոնք օտային խոտը կապուած էին: Գեղացիին համար, ասկէ աւելի մեծ պատիւ չէր կրնար ըլլալ: Նահապետական տուն մը՝ ուր պարզութիւնը, անկեղծութիւնը, սիրավատ կը թռչտէին շուրջս նսկի:

Բ.

Նախասիրած առանձնութիւնս ձեռք անցուցած էի: Գովա ունէի Լամարթիին դործերէն: Ա՛լ կրնայի անդորր կարգաւ մեծ

բանաստեղծին տպաւորութիւնները արեւելեան հիւրասիրութեան վրայ՝ որուն մէկ տիպարն ալ ես կը տեսնէի նոյն պահուն։

Իրիկուն մը Արիսը ձեռքէս բռնելով տարաւ պարտէզը ուռնիի մը հովանիին տակ ուր դեռ տախտակէ գահաւորակը կը կենար անեղծ, միմիայն անձրեւէ ու արեւէ քիչ մը փոսած ու գորշոտած։ Հոն նստանք քիչ մը։ Իրաւ, դրախտաման տեղ մըն էր ուր անցած էր Արուսեակի եւ Թորոսի առաջին սէրը։ Տանուտէրը մեծ գուրգուրանք ունէր այդ վայրին համար որուն առջեւը մեծ աւազան մըն ալ աւելցուցած էր ջրալից։

Սիրեցի այդ վայրը, գրեթէ ամէն օր կ'իջնէի հոն ու մինակ կը թաղուէի երիտասարդական երազներու մէջ։ Շատ անգամ տանտիրինը որ վաթսուներորդ աւոյգ մայր մըն էր բեղմնաւոր, կուգար քովս կը նստէր ու կը պատմէր անկեղծօրէն իր առջի ամուսնութիւնը, Գաբրէլին մահը, Թորոսին հետ ամուսնութիւնը։ Գանի քանի անգամներ մտիկ ըրած եմ։ Երբեմն ցոյց կուտար՝ այն մարդիկները որ զինքը մոլորեցնել ուղած էին։

Թորոսէն միակ աղջիկ մը ունեցած էր, կարէնը, միւս չորսը ազայ, ո՛րը լուծք կը վարէր, ո՛րը դուարին կերթար։ Ընտանիքը բազմացած ու գործերը բարգաւաճ։ Վեց լուծք կ'ելլէր ախոռէն ու հաղարի չափ ոչխար որուն հինգ հարիւրը վարպետիս կը պապկանէր։ Ինքը Թորոս պէտք չունէր այդ շահակցութեան, դիտմամբ կապուած էր սակայն անոր հետ որպէս զի նիւթական անակնկալ ձախողութեան հանդէպ պաշտպանէ զինքը։

Աղջիկներէն կարէն միայն մնացած էր, միւսները ամուսնացած էին։ Կարէն դեռ տանընթաց նոր թեւակոխած՝ նշանուելու աղջիկ եղած էր։ Թեկնածուներ շատ կային բայց ծնողքը չէին ուզեր շուտ մը ձեռքէ հանել, այնքան սիրուն ու այնքան ճւղլուն աղջիկ մըն էր։

Գեղեցիկ համակ մը ու գանգուր սե մահեր ճերմակ մարմաչի մը մէջ ամփոփուած ցոյց կուտային անոր շքեղ հասակը ու մինչև

ծունգերը իջնող մազերուն՝ երկայնութիւնը՝ չեմ դիտեր ի՛նչ հմայիչ փայլ մը կուտային իրեն։ Կարմիր կօշիկը ոտքը, սղոնձէ դոյլերը երկու բազուկներուն մէջ անցուցած, ջուրի կ'երթար մօտակայ աղբիւրը գեղին աղջիկներուն հետ։ Նայուածքին մէջ այնքան դիւթիչ անուշութիւն մը կար որմէ անկարելի էր զատուել, եթէ խօսքի բռնուէիր։

Մեղուի փեթակին կը նմանէր սուներ։ Ամէն օր ժամերով հաց կ'եփէր և իրիկուն գարձեալ կը պակսէր։ Տունը թոնիրին շուրջը կը հաւաքուէին իրիկուն դէմ։ Տղաք, հարսներ, թոռներ, ամէնը քառասուն հոգի մը կային որ կը կերակրուէին միեւնոյն յարկին տակ։ Իրիկունը ո՛րը լուծքէն կը դառնար ո՛րը դուարէն, դրան առջև մեծ գործունէութիւն մը կը տեսնուէր։ Եղները վաստակաբեկ դանդաղաքայլ կը մտնէին ախոռ։ Տղաք ձեռքերնին մէջքերնին խոթած՝ ատեն ատեն կը պտտէին մեծ դրան առջև ուրկէ ուղտերը և հորթուկները միասին ներս կը խուժէին ոստոստելով։ Թոնիրին մուխը կը բարձրանար ամպի նման, Ասոնց մէջ կարէն մերթ մօրը քովը վերթ հարսներուն մէջ կը տեսնուէր ծիծաղկոտ ու ոստոստուն։ Տունին մէկ հատիկ սիրելի մեծ աղջիկն էր, ամէնքը կը գուրգուրային վրան։ Հայր, մայր, եղբայր, քոյր, ծառայ, հարս, կարծես անոր ներկայութիւնով կը մոռնային օրուան ծանր աշխատութիւնը։

Ես, ասոնց մէջ բաւական ատեն դեգերելէ ետքը, կը քաշուէի խուցս ուր կը բերէր կերակուրս ինք կարէն։ Ինծի ալ բաժին մը կը հանէր իր դուարթ սրաբանութիւններէն ու անմեղուկ կատակներէն, ըսելով համարձակ։

— Ի՞նչ կը հպարտանաք, քաղքցի չէ՞ք։ Ամէնքնիդ ալ մէկ խմորով շաղելու է։ Կիներնիդ փափուկ ու հեշտամու, մարդիկնիդ մօրի ու խարեբայ, Ո՞րքան կուղես մեր խեղճ գեղացի աղջիկներէն որ խարուած են քաղքեցիներու անուշ լեզու գգուանքներէն, մէկ ասեղով կ'ոտան խեղճերը ու ծուղակը կը ձգեն։

Կը խնդայի առանց սիրաբը կտարելու ու

հեղորէն կը պատասխանէի իրեն, առանց իյնալու երիտասարդական թեթեւամտութիւններու մէջ: Շատ անգամ ալ իրաւունք կուտայի, ինքզինքս համախոհ ցոյց տալով իրեն:

Ինք բաւական կարգալ գիտէր, գեղին վարժապետը սորվեցուցած էր մանկութեանը: Կարդալէն մայրն ալ խիտ դո՛հ կը մնար, երբ կը տեսնէր աղջկան փափաքը, մեծ ակնածանքով կը վերաբերուէր ինծի հետ որպէս զի քիչ մը օգնեմ յառաջանալուն: Եւ սակայն սիրտս սկսած էր չարչրկուիլ, մանաւանդ Կարէնին արձակ համարձակ ընթացքը ա՛լ աւելի կը զգլխէր զիս: Ամէն անգամ որ կը նստէր քովս ու կը կարդար երկար մաղբեր թափելով դեռ թարմ կոորութեամբ մը դիւթուած կուրծքէն վար, հրայրքով մը կը տոջորէր զիս: Ձեռքի գիրքը Ռաֆայելի թարգմանութիւնն էր զոր պայուսակէս առնելով կը թոթովէր սկիզբէն սկսած: Բարեբաղդաբար շատ քիչ կը հասկընար: Կը կարդար ու կը հարցունէր: Կը բացատրէի իրեն ձորերու և դաշտերու նկարագրութիւնը ու քիչ մըն ալ ժիւլիին վրայ կը խօսէի: Կը սքանչանաօր ու մեծ հաճոյք կը զգար երկար նստելով քովս: Քիչ մը ընթերցում, քիչ մըն ալ կատակ, ահա՛ մեր դասերը: Երբեք թոյլ չէի տեսներ զինքը, մի՛շտ արթուն ու ամօթխած էր: Շուտ մը կը ցատկէր կը ժողվտուէր երբ անխոհեմութեան մը առթիւ իր կուսական համեստութիւնը աւարող անպատեհութեան մը մէջ իյնար անդգուշութեամբ: Անգամ մը այնքան հակած էր գիրքին վրայ ու երկուքնիս ալ թաղուած էինք անուշ խօսակցութեան մը մէջ որ արձկուած էր մետաքսեայ գօտին ու կուրծքը կէս բացուած: Երբ զգաց, շուտ մը հաւքտուեցաւ ու գօտին կապեց քիչ մը շիկնած: Յատկեց անմիջապէս դուրս ելաւ, արեւէն քիչ մը թխացած վարդ երեսները լուաց ու վաղեց դարձեալ քովս եկաւ: Այն օրը մայրը բերած էր ցորեկուան ճաշ ու տեսնելով որ աղջիկը կը կարդայ, շատ ուրախացած էր:

Աշխտը աղուորացած, շաբաթական պտոյտ մը կը շնորհէր որ սիրտս կը բանար, ու Կարէնը որ քովէս չէր հեռանար ա՛լ աւելի

նոր ուժ եւ նոր կօրով մը կ'աւելցնէր տկարացած մարմնոյս վրայ: Դրեցի վարպետիս, տեսած պտորես, ունեցած հանգստութիւնս, ու տանտիրուհիին ու աղջկանը մարդասիրական ցոյցերը: Չարածճի մարդ մըն էր ան, նամակին մէջ ակնարկութիւն մը ըրած էր զրկելով նաև երկզոյգ արծաթեայ ապարանջան ու տանուտէրին ալ ժամացոյց մը ոսկի: Երբ իրիկունը մինակ էի, քովս կանչեցի տանուտէրը, կինը ու աղջիկը: Կարդացի նամակը, լուռ անցնելով չարածճի ակնարկութիւնը, յայտնեցի շնորհակալութիւնները ու ներկայացուցի նուէրները: Երիկ կնիկ ապշեցան մնացին: Կարէն ուրախութենէն խելայեղ, առաւ ժամացոյցը, ինքը կախեց ու ապարանջանները թեւը անցուց: Հակառակ չափահասութեանը, մանկական զուարթութիւն մը ունէր անմեղ ու վերջին ծայր անկեղծ: Նստաւ հօրը մօրը քով, քիչ մը Ռաֆայելէն կարդաց յստակ յստակ: Հայրը կրկին ուրախացաւ տեսնելով աղջկանը կարդալու համար ցոյց տուած յաջողութիւնը, մայրն ալ կը յորդորէր որ սորվի ու միշտ կը յեղեղէր: «Ա՛խ, քիչ մը կարդալ գիտնայի»:

Գ.

Այն օրէն բոլորովին փոխուեցաւ դիրքս: Հինէն կարծես քիչ կը մեծարէին զիս, ա՛լ աւելի կրկնապատկեցին հիւրասիրութիւնը: Առողջութիւնս գտած էի կատարելապէս: Մնունդս համակ կաթնեղէն: Ա՛լ ի՛նչ կուղէի, ո՛ւր պիտի գտնէի այս անհոգ և անուշ կեանքը քաղքի տան մէջ՝ ուր շուայտութիւն, անառակութիւն, զուարճութիւն միասին կը թեւապարէին: Անուշ հովիկ մը ու երբեմնակի անձրեւներ աղուոր մայիս մը վայելել տուին ինծի: Զուրին եղերբը, ուռնիին շուքին տակ, ձիով պտոյտ, կեանք մը լիառատ՝ խառնուած Կարէնին անուշ-լիզու թովիչ հրապոյրներով:

Առտու մը հանդարտիկ քնացած ու երազներու մէջ թաղուած էի, երբ յանկարծ դուռս բացուեցաւ ու Կարէն ներս մտաւ: Արթնցայ ու ցատկեցի անկողնէս, միշտ յուսալով սիրոյ սկզբնաւորութեան մը, ըլլա՛յ անոր կողմէն՝ ըլլա՛յ իմ: Աչքերը արցունք

քոտած ու կոպերը ուռեցած, երկար թարթիչներու վրայ դեռ կը տեսնուէին սառած արտասուաց կաթիլներ բիրեղանման:

— Զըլլայ որ անհանգիստ ընեմ քեզ, թոթովեց մեղմիկ, այս իրիկուն չկրցայ քնանալ ու հիմա վազեցի քովդ, շեմ գիտեր թէ ի՞նչ է սիրտիս անձկութիւնը որ կը արորէ զիս:

— Ի՞նչ կ'ըսես, կարէն, անհանգիստ, ընդհակառակը, գիտե՞ս թէ որչափ մեծ է հաճոյքս երբ քեզի հետ ըլլամ. միեւնոյն մեկամաղձոտութիւնը կըզգամ ես ալ երբ չեմ տեսներ զքեզ պահ մը:

Անմիջապէս յիշեցի վարպետիս ակնարկութիւնը որուն համար թերեւս ուրախանար եթէ իրականութիւն զանէր: Խառնուածքի տեսակ մը, ա'լ մատը պիտի փաթթէր ու ամէն օր կատակը անպակաս պիտի ընէր իր սովորական զուարթարարութեամբը: Կարէն անքուն՝ տոգոյն հրեշտակ մը երեւցաւ աչքիս, իր հրայրքը ինծի փոխանցուած էր վայրկենապէս: Ակամայ սրտի բարախում մը կարկամեց զիս, նաև զինքն ալ: Ըսելի՛ք մը ունէր, պահ մը այսպէս աչքերնիս իրարու յառած մնացինք: Սրտերու փոխադարձ թարգմանը եղան անոնք, աչքերը: Խօսելու ճիգ մը, շարժելու ջանք մը, ո՛չ ան կրցաւ ունենալ, ո՛չ ալ ես: Կարծես ելեկարական հոսանքով մը անդամալուծուած էինք: Ձեռքերը ձեռքիս մէջ մերթ շփելով և մերթ սեղմելով պահ մը տատամսուժով երերացինք: Մաղերը տարտղնած ու վրայի սպիտակ մարմաշը անխնամ՝ իր գեղեցկութիւնը մոգիչ հրապոյրով մը կը լեցնէին: Վերջապես յաջողեցայ խղել լուսթեան թելը:

— Ի՞նչ ունիս, կարէն, ինչո՞ւ չես խօսիր, եթէ վիշտ մը ունիս, ինչո՞ւ չես յայտներ, թերեւս դարման մը հասցնեմ:

— Հարկ չկայ ուրիշ դարմանի, սիրուն Գեղամ, դուն պիտի ըլլաս առ այժմ դեզս ու դարմանս: Ու շիկնած՝ աչքերը խոնարհեցուց:

Շրթունքներս այրիլ սկսան բոպէական ցնցումով մը, երբ այտերուն վարդը մեղմիկ շօշափեց զանոնք: Բռնեցի ու նստեցուցի քովս: Շունը շունչիս խառնուած՝ ճաշակած

էի անոր դառն արցունքներուն կայլակները որոնք նեկտարի համը կուտային արդէն պապակած հրավառ քիմքիս: Ս.մբողջ կէս ժամ երկուքնիս ալ ունկնդիրը եղանք փոխադարձ սրտի բարախումներուն որ ակնյայտի կը շեշտուէին: Ո՛չ ինք կրնար բառ մը թոթովել, ո՛չ ալ ես: Շուտ մը հագուեցայ, ու զեցի բռնել և համբուրել դարձեալ. հրահրուած, ձեռքէս պրծաւ ու փախաւ դուրս: Վայրկենական եղաւ մեր յարաբերութեանց յեղաշրջումը: Ժամ մը առաջ բարեկամ բարեկամուհի ու ժամ մը ետքը՝ սիրահար սիրուհի:

ԵՍ. ՀԱՐՈՎ

(Վերջին մասը յաջորդով)

Թ Ի Պ Լ Թ

Թիպէթ, Ասիայի սիրտը ներկայացնող այդ կղզիացած սարահարթը՝ պարուրուած է անծանօթին բոլոր հմայքներովը: Այն փոքրաթիւ ճամբորդները որոնք յանդգնած են մագլցիլ անոր բարձունքները և ջանացած են թափանցել անոր գաղտնիքներուն՝ անոնք ամենքն ալ ետ դարձած են՝ վայրի ամայուլութիւններու և անապատներու կախարդիչ պատմութիւններով: Ու խօսած են հո՛ն տիրող մեծ առանձնութեան վրայ, որ չի փոխուիր երբեք, փոխուող օրերուն և ամիսներուն հետ: Անոնք հանդիպած են հետքերու ուրուատիպ ժողովուրդներու, որոնք շատոնց աներեւութացած են աշխարհէս. լսած են պատմութիւններ թէ մեծարժէք հարստութիւններ պահուած են այդ հողին տակ. վայելած են քնութիւնը, իր ամենաքնակաւ վիճակին մէջ: Երբ սակայն այդ ճամբորդները ճանչցուած են Թիպէթցիներէն՝ ամէնքն ալ անխտիր արժանացած են նոյն բաղդին, քաղաքավար՝ բայց խիստ եղանակով մը անոնց ամէնուն ալ հրամայուած է մեկնիլ և չիփորձել թափանցել գաղտնիքներուն՝ փակուած կամ արգելուած մեծ երկրին: Թիպէթ ուրեմն բառին բուն իմաստովը գոց երկիր մըն է բոլոր օտարականներուն առջև:

Հնդկաստանի հիւսիսային և Չինաստանի արեւմտեան կողմը գտնուելով՝ Թիպէթցիները աշխարհագրապէս կը գտնուին անանկ դիրքի մը մէջ որ կրնան ուղածնուն չափ երկար ատեն պահել իրենց խիստ առանձնութիւնը: Նոյն իսկ նշանակալից, միջին հաշիւով 10,000 ոտք բարձր են ծովին մակարդակէն, մինչդեռ լեռներէն շատեր այդ բարձրութեան երկու անգամը կը հասնին: Թիպէթի բնական պայմաններն ուրեմն յաւէտ կը վանեն քան կը հրապուրեն այցելուները. և մինչև հիմա, այս ընդարձակ երկիրը, որ արեւելքէն դէպր արեւմուտք 1,100 մղոնի տարածութիւն մը ունի, և հիւսիսէն հարաւ ալ 900 մղոն՝ գրեթէ ապահով կը հանգչի իր բնական պահնչներուն ետին: Կլիման շատ կը փոխուի. բայց սովորաբար չափազանց ցուրտ է: Երկրին մեծագոյն մասը անբերրի է: Բերրի տեղերուն մէջ կը մշակեն խաղող և ուրիշ պտուղներ, երկրագործական սովորական արտադրութիւններէն զատ: Ամէն Թիպէթցի՝ քիչ ու շատ կը պարապի առուտորով, որ գլխաւորաբար բուրդի ու մանածի շուք կը դառնայ:

Թիպէթցիները վայրենի յեղ մըն են. կ'ապրին նախապատմական ոճով: Բնական աղուոր ձիրքեր ունին. խառնուածքով թուլ են. խոստմնապահ, գլխափրտ ու պարզ երաժշտութեան սիրահար. բայց վերջին աստիճան նախապաշարեալ են ու զուրկ՝ ձեռներէցութեան ոգիէ: Բարոյականի իրենց օրինադիրքը լո՛կ բիրտ ձեւի մը տակ կը ճանչնայ ընտանեկան կեանքի պատշաճութիւններն, ու արուեստներու և լուսաւորութեան մասին գրեթէ գաղափար չունին: Տպագրութեան մասնաւոր ձև մը ունին, անշարժ գրերով, գրութիւն մը որ իրենց եկած է Չինաստանէն: Իրենց գրերը կը նմանին Սանսքրիտի: Մինչև ատանութեանը դարու սկիզբները՝ Թիպէթցիները կը վայելէին անկախ վարչութիւն մը, բայց 1720ին, դէպքերը առիթ տուին Չինաստանի միջամտել, և այդ թուականէն ի վեր Չինաստանի թուարկութեան ներքե կը գտնուի Թիպէթ: Գլխաւոր քաղաքներու խրաքանչիւրին մէջ կը բնակի Չինացի կառավարիչ մը,

որ ունի զինուորական ուժ մը, մինչդեռ նոյն ատեն Բէքին ունի իր ներկայացուցիչը Լհասայի մէջ, որ է երկրին մայրաքաղաքը և կառավարական կեդրոնը:

Թիպէթի գլխաւոր կրօնքն է Պուտայականութեան մէկ տեսակը, խառնուած Հնդկականութեամբ, որոնց խառնուրդը կը ճանչցուի Լամայականութիւն անունով: Լամայները քահանաներ են, և երկրին բնակիչներէն վեցէն մէկը կը ներկայացնեն: Թիպէթի բնակիչներու մասին շատ անորոշ է գիտցուածը. ոմանք երկուքուկէս միլիոն կ'ըսեն, մինչդեռ ուրիշներ 33,000,000 իսկ ըլլալ կը կարծեն: Առաջինը սակայն հաւանօրէն աւելի մօտ է ճշմարտութեան: Ամէն ընտանիքի գէթ մէկ և յաճախ ալ՝ երկու—երեք անգամը անպատճառ կը պատկանի կղերական դասին: Լամայները կը հաւաքուին ընդարձակ վանական հաստատութիւններու մէջ, որոնցմէ ոմանք կը պարունակեն երեք, չորս կամ հինգ հազար անձեր: Տալայի—Լաման՝ Թիպէթի Պապն է, որուն հոգեւոր գերիշխանութեան կը դիմուի միայն ծայրայեղ պարադաներու տակ, որ ատեն իր վճիռը անբեկանելի է ու ընդունելի՝ ամէնէն: Տեսականօրէն՝ Տալայի—Լաման անմահ է. հոգին՝ այդ պատօնը վարող անձին մահէն ետքը՝ իսկոյն կ'անցնի անոր յաջորդին: Ընտրութեան գրութիւնը տարօրինակ է, և կը յայտնէ աւելորդապաշտական յարգանքը որ կ'ընծայուի գլխաւոր քահանային, որ կը յարգուի իրեն Աստուածութիւն մարմնացած:

Թէ՛ խուզարկիչներ և թէ՛ միսիօնարներ շատ փորձեր ըրած են մտնել Թիպէթ և հասնիլ Լհասա, նուիրական քաղաքը. շատ քիչեր յաջողած են, և անոնք ալ շատ քիչ տեղեկութիւններ կրցած են հաւաքել, քանզի շուտով ճանչցուած են ու արտաքսուած:

X.

ԳՐԱԿԱՆ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Տիվրիկցի գրասէր ազգային մը, Տիար Կիրակոս Մուրատեան, տարեկան մէկ օրինակ Մասիս նուիրեց իր ծննդավայրին՝ Տիվրիկի Օտուս գլխի դպրոցին, ներկայ ապրիլ 15ն սկսեալ:

ՈՒՐՈՒԱԳԻԾՆԵՐ

(ՎԱՅՐԿԵՆԱԿԱՆ)

ՓՈՎՄԱՍ ՔԵՐՁԵԱՆ

Ամէնէն աւելի հմայիչը նախորդ սերունդի բանաստեղծներուն, որ հակառակ շատ տարիէ ի վեր տող մը բան հրատարակած չըլլալուն՝ կը մնայ միշտ թարմ ու կորովի իր մտքովն ու գրչովը: Զօհրապի «Ծանօթ Դէմքեր»էն ետքը, որուն վրայ տասը տարի մը անցած է, դժուար է նոր բան մը գտնել աւելցնելու համար այդ գրական ճշգրտատիպ ուրուագծին վրայ որ յաջող լուսանկարի մը պէս իր մէջ կենդանի կը պահէ միշտ մարդը:

Կարելի չէ ըսել թէ Թովմաս Թէրզեան չէ ձերբացած, բայց ձերմակով խառն իր մազերուն մէջ սեւը գերակշիռ է տակաւին, և ճակտին կնճիռները գրեթէ աննշմարելի: Եթէ չըլլար իր ծաղկատի դաւկին սուգը, որ հոգեկան կերպով ընկճեց զինքը, և իր աչքին տկարութիւնը՝ որ փիղիգապէս այնքան տառապանք պատճառեց իրեն, պլտի կրնայինք ըսել թէ քառորդ դար առաջուան անձն ու դէմքը մեծ տարբերութիւն մը չունին հիմակուանինէն:

Իր պարապոյ ժամերուն մէջ կը գրէ դեռ, ժամանցի համար, և ձեռագիր վիճակի մէջ ունի երկեր որոնք աւելի գիտականը կընդգրկեն քան գրականը, երբեմն վէպի ձեւին տակ: Իսկ ոտանաւոր...: Այդ իր գաղտնիքն է:

Իր խօսակցութիւնը, լուրջ և համով, լեցուն է միշտ հմտութեամբ և իր է՛ն մտերմական վայրկեաններուն իսկ՝ բան մը կը սորվեցնէ, ներշնչում մը կուտայ: Աւանց ժամանակ ունեցած ըլլալու օրը օրին հետեւելու մեր այսօրուան գրականութեան ընթացքին, — եթէ երբեք այդքան արագ ընթացք մը ունի ան, — կը ճանչնայ նորերը, գէթ իրենց անունէն ու գրուածքներէն և անկեղծ գնահատումով մըն է որ կը խօսի յաջողածներուն վրայ, թէև շատ քիչ դասնէ

դանոնք թիւով: Արհամարհանք ըսուած բանը գոյութիւն չունի իր քով, որեւէ գրչի աշխատաւորի համար. ընդհակառակը, տեսակ մը հիացումով է որ կը խօսի գրչի այն տենդադին գործունէութեան ու մտաւորական հեւ ի հեւ աշխատութեան վրայ որ երեւան կուգայ մեր լրագրական — գրականութեան մէջ, հիներուն ու նորերուն քով հաւասարապէս:

Իբրև ուսուցիչ՝ գործօն վիճակի մէջ է միշտ Թովմաս Թէրզեան, և կը շարունակէ դասախօսել ֆրանսերէն լեզուն որու մասին իր խորունկ հմտութիւնը յիշուելու իսկ պէտք չունի: Գալով մայրենի լեզուին, զոր դասախօսած է այնքան տարիներ մեր վարժարաններուն մէջ, զայն սիրելի դարձնելով ամէնէն աւելի եւրոպական լեզուներու սիրահար ուսանողներուն իսկ, դեղեցկագոյն աշխարհաբարը գրելով հանդերձ՝ Թովմաս Թէրզեան գրաբարսէրի իր հակումներէն չէ հրաժարած ընաւ, և համակրանքով է որ կ'ողջունէ գրաբար ընտրելագոյն գրուածքներու տրուած այժմէութիւնը, Մասիսի մէջ մասնաւորապէս:

Իր ներքին կեանքին մէջ՝ անխառն ուրախութիւնով մըն է, — չըսելու համար հպարտութեամբ, — որ կը դիտէ իր երիտասարդ զաւակներուն կանխաստ յաջողութիւնը իրենց ընտրած ասպարէզներուն մէջ: Եւ զինքը տեսնող մը, իր դասախօսութիւններէ վերադարձին, յոգնած մտքով ու մարմնով, ընդարձակ հիւրասրահին անկիւնը, թիկնաթոռին մէջ ընկողմանած, շմինէին մօտ որուն ճարճատիւնն ու բոցերը կը դիտէ անխօս, իր նայուածքին ու խոհանքին մէջ պիտի կարդար ամբողջ բանաստեղծութիւն մը, իր բոլոր գրածներէն աւելի՝ խորիմաստ ու սպաւորիչ, — հայրական զգացման ու դուրդուրանքի բանաստեղծութիւնը՝ երիտասարդութեան յիշատակներով աւլցուն, զորս երեւակայութիւնը կը կենդանացնէ՝ դեղեցիկ վերջալոյսի մը պահուն ընդշմարուող չէկ լոյսերուն պէս որոնք արշալոյսը կը յիշեցնեն:

Վ.Ս.Մ.ԻՐ

ՆՈՐԵՐՈՒ ԲԱՃԻՆԸ

ՄԱՐԿԻՆԵՐ

Ծաղիկները նայուածք ունին,
Նայուածքներու են գեղանին,
Ինձ կը նայի մարկիսն անգին,
Ես կը մեռնիմ իր դիւքանին:

Ծաղիկները ժրպիտ ունին,
Թունդ կը հանեն յոյգերը հին.
Գարնան նախօրն դալարին սակ
Մարկիսն է ժրպիտն յսակ:

Ծաղիկները լեզու ունին,
Պատմեն անոնք սերերը հին.
ձեռնակներու յորդումին մեջ,
Մարկիս կրէ հուր մը անտեջ

Ծաղիկները սիրս ալ ունին,
Ա՛հ, բաբախիւնք մարկիսին,
Նրման է ան կընոջ այրի,
Բաժակին մեջ սիրս մը այրի:

Բերա

ՍԱԹԵՆԻԿ

ՆՈՐԵՍԱԿՈՒԿԾ ՍԿԻՏ

Ինչպէս հպարտ համբոյրին սակ հովերուն
Մանրեակներ կ'ընկողմանեն ցօլուննին,
Ռոնց հոգին սիրէր,—կարթո՛ղ բոյրի բոյն,—
Տասակներու ծիրաններէն կ'աւրինին.

Պատանուքեան երազներս ալ քակրաբուր
Հիմա, արբուն օրջանիս մեջ կը բողուն
Ձիս ու ցնդին. շօգիանան. բայց քափուր
Բոլորովին չէ՛ իմ հոգիս, չէ՛ լիուն:

Կրզգամ թէ բոց մը կը վառի ներսիդիս՝
ձառագայթ մը արեւներէն ինկած վար.
Յոյգեր կրզգամ որոնք ուժեղ կ'ընեն զիս՝
Կարծես խուրճ եմ շամբուտ ալեաց դիմահար:

Եւ սրսէս դուրս ըզգացումներ կը յորդին՝
Ինչպէս կուժեն շուրերն առաս, վզանու
Հիւր ժապաւէն մը զիս կապէ՛ սերս՝ կեանքին՝
Ռաչէս կաղնին կառչած բունին վրայ իր մուք:

Լուրջ սենցանքներ մեցող կ'ընեն իմ լեզուս
Սոխակներուն՝ որոնք այգուն համերգեն.—
Ապրիլն ա՛յս է միայն, ի՛նչ փոյթ սեր եւ յոյս,
Սիրս կոյս է. ներմակ՝ նո՛յն իսկ ամպերէն:

* * *

Բայց: չա՛ր աղջիկ, երբ աչքերէդ սուտակն,
յորդ

Բխի նայուածք մ'արբեցուցիչ՝ յարածամ՝
Պիտի փերին հոգւոյս կիրքերն յաւակնոս,
Ու ես լոկ քա՛ւ սիրոյդ կապուած պիտի մնամ:

Պարտիզակ

ՎԶՈՒԿ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԵՏԻ ՍԷՐ

(Ն Ո Ր Ա Վ Է Պ)

Ա.

Պատկերակալէն չորս հինգ քայլ հեռուն
բարձրաւանդակի մը վրայ կեցած՝ ամենա-
հրապուրիչ դիրքով մը՝ Գլարա նկարիչին կը
նայէր:

Վերէն վար ամբողջ ծածկուած էր՝ կա-
պոյտ թափանցիկ շղարշով մը, որուն ան-
գաղտնապահ և անքող մասերը modèlին
ձիւնաթոյր սպիտակուժիւնն ու մորթի փափ-
կուժիւնը կը ցուցադրէին, մարմինին միւս
դուրսը մնացած բոլոր կարկանդակներուն դիւ-
թական կաղապարումին հետ:

Մաղերը քունքերէն վար կը կախուէին
անիւթօրէն, եւ ուսերէն սահելով, կ'եր-
թային կուրծքին վրայ իրար կը դիմաւորէին
անառակօրէն:

Ձեռքերը ետին խաչածուած էր, ձանձ-
րոյթի դժգոհ ու սրանեղ դիրքով մը:

Նկարիչը չէր շարժեր: Անոր ամէնէն պղզ-
տիկ աննշմար շարժումները աչքէն չէր վրի-
պեցնէր և իր արուեստագէտի կատարի թա-
փանցողութեամբը զանոնք կը բանաստեղ-
ծացնէր, ինքն իր մէջ ամփոփուող, լայն,
տիեզերական հաստուններով:

Կինը կերբար, կը շարժէր: Եւ վարկեան
մը եկաւ, ուր ա՛լ չկրցաւ դիմանալ սիրոյն

և բարձրաւանդակէն վար խոյանալով, պղծ-
տիկի մը պէս եկաւ համբոյր մը դրոշմեց
նկարչին աչքերուն:

—Տղայ մի՛ ըլլար...:

Նկարիչը տեղէն չարժեցաւ և աղաչեց որ
երթայ քիչ մըն ալ սպասէ, ետքէն դուրս
պիտի ելլէին միասին, պտըտելու, զուար-
ճանալու համար:

—Չը՛լլար: Մնացածն ալ վաղը:

—Բայց խօսք տուած եմ, կը պաղատէր
Անտրէ՛ նկարիչը, որ ինքզինքը կ'ուտէր այս
պահուս Գեղեցիկ Օրինակին խօսք չկրնալ
հասկնելուն համար:

Մեքսիքացի սիրուհիի մը կը նմանէր
Գլարա: Համբերել չէր գիտեր, կ'ուզէր ա-
մէն վարկեան վայելել, ապրի՛լ:

—Հանդարտ կեցիր, պոռայ Անտրէ,
երբ տեսաւ որ ա՛լ չկրնար դիմանալ, մինչ
Գլարա դեռ կը դիմադրէր իր տարփոտ պագ-
չոտ կնոջ եռեւեփին մէջ:

Բ.

Բարիդ, Սէնդ.—Էթիէն փողոցին մէջ
իրարու հանդիպած էին:

Գիտէք որ հոն շա՛տ դիւրին է մէկզմէ-
կու հետ ծանօթանալը, այնպէս որ Անտրէ
և Գլարա երեք ժամուան մէջ իրարու եղած
էին, իբր թէ տարիներով զիրար փնտռած,
ու հոտ իրարու հանդիպած ըլլային: Սիրե-
լու, պաշտուելու փոխադարձ պահանջումնե-
րուն մէջ, գրեթէ զիրար կը գերազանցէին
ամէն կերպով:

Գլարա կը նախանձէր նոյնիսկ Անտրէէն:
Իր գեղեցիկ ու հրապուրիչ կնոջ անդիմադ-
րելի զօրութիւններուն մէջ, պղտիկութիւն
մը կը սեպէր խաբուելը, ինք որ Անտրէն
կատաղօրէն կը սիրէր, ամէն բանէ աւելի,
բոցեղէն տարփանքով մը:

Դժուարութիւն չէին քաշած ընաւ զիրար
ուսումնասիրելու համար. Անտրէ պէտք ե-
ղածէն աւելի կրցած էր արդէն գնահատել
անոր օրինակելի մարմինին շքեղութիւնները
և Գլարա, սիրելու, գգուելու անհուն ծա-
րաւով զինով՝ առիթ չէր փախցուցած Անտ-
րէին սիրաբ շահելու համար, մէկ քանի-օր-
ուան մէջ:

—Չարմանալի՛ բան, կ'ըսէր Գլարա.
բայց ի՛նչպէս կրցայ զքեզ սիրել, ես որ
կեանքիս մէջ ոչ ոք սիրած եմ, ո՛չ մէկու
համակրած եմ: Ուրկէ՞ կուզայ այս ուժը
ուրեմն...:

—Գիտե՛ս, կ'աւելցնէր Անտրէ, սիրելէս
առաջ կուզայ. տակաւին ո՛չ ոք ինձի չափ
զքեզ սիրած է, քեզի հանդիպելէս վերջը
նոր մարդ եղայ, փոխուեցայ ընդորովին:

Եւ օրեր, ամիսներ ետքը, կը հօծէր
Գլարայի ականջն ի վար.

—Նայեատները, միաքիս մէջ չատ ան-
թերի են, ծովուն կապոյտ փրփուրներուն
մէջ պահուըտող այդ ջրանոյնները. պարիկ-
ները, յաւերժահարսերը, իրենց օղային,
փափուկ գոյութեանը մէջ շա՛տ հրապուրիչ
են, և բոլոր աթենական դիցուհիները այն-
քան աղուոր, այնքան մաքուր ու անըջային
են որքան երեւակայուած, եթերային աղ-
ջիկները: Դուն նայեատներէն, պարիկներէն,
ըզձանոյններէն, յաւերժահարսերէն, դիցու-
հիներէն տարբերութիւն չունիս ընաւ, մար-
մինի կատարելութեան հրապուրներու բո-
ւլանդակ ամբողջութեանը մէջ: Տարբերու-
թիւնը որ կայ քու և անոնց միջև, տառա-
պանքն է, մեծ արամութիւնը: Բայց ասիկա
է որ քեզ մարդկային կ'ընէ, մինչդեռ անոնք
օղային են ու մեր միաքիս մէջ միայն գո-
յութիւն ունին:

Գլարա կը խելայեղէր, կը մոլորէր Անտ-
րէի այս պակուցիչ խօսքերուն առջև, և իր
պաշտումը, տարփանքը այնքան առաջ տա-
րած էր որ, ա՛լ չէր կրնար բարձրաւանդակին
վրայ անանկ կանգուն մնալ, իր հրաշալի
էութեան ամբո՛ղջ բարձրութեանը մէջ, նը-
կարչին իբր օրինակ ծառայելու համար: Եւ
ամէն վարկեան, Անտրէ, անհամբերութեանէն
կը պոռա՛ր.

—Ատ չեղա՛ւ: Բայց հանդարտ կենալու
ես...:

Գ.

Տարիներ տեւեց այս չարչարանքը, պաշ-
տելու անդիմադրելի այս գինովութիւնը:

Եւրոպայի մէկ քառորդը պաշտեցան,
և երբեք, նոյնիսկ սա՛չափ չփոխուեցան ի-
րենց ընաւորութիւններուն մէջ:

Գլարա, իր առաջին սիրոյն բովանդակ թափովը կ'ուզէր լափել Անտրէն, որ նուազ տարփոտ, լուրջ ու խոհեմ կ'երեւար միշտ: Գեղեցիկ, մանկամարդ կնոջ ինչնահաւանութիւններէն ետքը, տկարութիւն մը չէր համարէր այս սէրը որ չես գիտեր ուրկէ՛ ծագում առած էր այդ հրաշալի և անողոք էակին սիրտին մէջ: Ինչպէս ինք կը կրկնէր, ո՛չ ոք կը սիրէր էրիկ մարդոց մէջ:

Եւ որ մը եկաւ, ուր, Անտրէի այս լուրջ ու ծանրաբարոյ ընթացքէն յուսահատած, երբ տեսաւ որ անկարելի է զիմադրելը, ուզեց ձգել զայն, նոյնիսկ բարձրաւանդակէն վար խոյանալով, փախչիլ երթալու համար տեղ մը, ուր առանձին, մարդու երես չտեսնէր քնաւ: Իրեն անանկ կուգար որ մի՛ միայն անո՛ր հետ պիտի կրնար ապրիլ, արուեստագէտին բաղձալի գգուանքներուն տակ անըզգայ, յափշտակուած: Մարմինին մէջ զգայական մեղկութիւն մը կը զգար:

—Օր մը չեկաւ զիս համբուրել, ինքնիրմէ զրդուած, կ'ըսէր ու կը կրկնէր անդադար, ժապատէնէ ու ժանեակէ կապոյտ իր ներքնազգեստը հանգրիճելով, և իր սենեակը մանելով: Այո՛, նոյնիսկ պատկերներ ունի որոնք ինծի չեն նմանիր կարծես, աւելի աղուոր, աւելի հրապուրիչ կնոջ մը պատկերներն են անոնք. ճիշտ կը խորհիմ, ինէ աւելի գեղեցիկ է, օրինակի համար, վերջին գիշերին կինը: Անոր մազերը աւելի խիտ ու խարսեալ են քան իմիններս, անոր աչքերը աւելի խորունկ, աւելի զմայլելի են քան իմ աչքերս...

Հանգիստ չկար: Կը շարունակէր մենախօսել, նախանձելով, այրուելով: Դարակները կը բանար, ադամանդները գոհարատուփերուն մէջ կը զետեղէր, նամակները կը հաւաքէր, ու յետոյ կերթար նորէն հայելիին պոջև իր շնորհալի, գեղուղէչ հասակը դիտելու, որուն վրայ պղտիկ հաւատք չէ որ ունէր ինք, Գլարա: Այս սիրային տարտամ անատուգութեան, անորոշութեան մէջ քայքայուած պիտի գտնար որ մը իր Անտրէին շքեղ մարմինը, անթերի բազուկները: Ինչո՞ւ արդեօք չէր կրնար բաժնուիլ սա. Անտրէէն, որ իրեն պէս պագչուութեամբ չէր սիրեր

զինքը, որ ժուժկալ էր իր ամէնէն կարճ խօսքերուն մէջ իսկ: Անտրէ, փորձառու և արուեստագէտ մարդ, պաշտելէ աւելի ուրիշ բաներու ետեւէ էր: Չէր ուրանար Գլարայի գեղեցկութիւնը, կախարդիչ շարժումները, բայց նորէն չես գիտեր ինչ մը կար իր ապրող, տեսած մարդու ինքնագիտակցութեանը մէջ: «Քեհնէ շատ գեղեցիկները վայելածեմ»ի պէս բան մը, զոր չէր կրնար պարտկել, կը յայտնէր, ցոյց կուտար բացայայտօրէն:

Գլարա չըիմացաւ: Ու որ մը, բարձրաւանդակէն վար խոյանալով, հեծեծագին բարև մը զրկելէ ետքը, դուռը բացաւ և վար իջնել ուղեց, մինչդեռ Անտրէ ետեւէն հասած, անոր թեւերը բռնած էր ուժգին կերպով:

—Չէ՛, չըլար, սիրել չես գիտեր դուն. չոր արուեստագէտ մը, որ ո՛չ վայելել, ո՛չ ալ սիրել գիտէ. մնաս բարո՛վ...

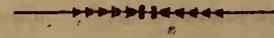
—Բայց ինչո՞ւ, աւելցուց Անտրէ. ի՞նչպէս կուզես որ սիրեմ, ասկէ աւելի ի՞նչ ընելու է մարդ սիրած ըլլալու համար. կը չարչարես կոր զիս...

Եւ երբ Գլարա, առանց մտիկ ընելու իր սենեակը կը մտնէր զգեստները հագնելու համար, Անտրէ, աղերսագին ըսաւ անոր.

—Վարկեա՛ն մը. դոնէ քիչ մըն ալ օպասէ, պատկերս պիտի լմննայ հիմակ:

ՄԱՌԻ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԴԱՆԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մասիսի «Օտար էջեր»ու բաժինին համար, այս անգամ կ'ընտրենք դանիական գրականութեան բեղուն զէմքերէն Հէնրիկ Հերցէ էջ մը: Հէնրիկ Հերց (1798—1870) Քօթենհալի մէջ հրեայ ծնողքէ ծնած է: Իր մուտքը գրականութեան մէջ՝ եղաւ 1830ին, երբ հրատարակեց երգիծախաղ մը, ծածկանունով մը ստորագրուած: Հակառակ այս գործին ու անկէ առաջ հրատարակած երգիծախաղերուն յաջողութեանը, իր անունը ծածուկ պահեց մինչեւ 1832: Հերց մեծ ար-

տաղրող մը եղած է. իր արձակ և ոտանա-
 ւոր գրութիւնները մեծամասնութեամբ վօտ-
 վիլ և կատակախաղեր են, որոնց նիւթը
 քաղքենի կեանքէ առնուած է: Գրած է
 երկու նշանակելի ուսման շրջաններ 1837
 և 1845ին, նաև գեղեցիկ քերթուած մը
 Turfing (1849) և զանազան բանաստեղծու-
 թիւններ: Հերց Տանըմարքայի մէջ խիստ ժո-
 ղովողական անուն մը ստեղծած է իրեն ու
 իր թատերախաղերը շարունակաբար ներկա-
 յացուած են:

ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՆԻ

—Հայր Ժողէֆ, իս մտիկ ըրէք ուշադ-
 րութեամբ: Զոյջացած մեղաւոր մըն եմ, որ
 կուգամ ձեր խցիկին դուռը զարնել, խոս-
 տովանիլ կ'ուզեմ, բացէ՛ք դուռը:

—Ի՞նչ ունիս սրտիդ վրայ, զաւա՛կս:

—Բարեպա՛շտ հայր, օ՛հ, ես մեծ մեղա-
 ւոր մըն եմ. Մատոննան գթա՛յ վրաս.
 այժերու պահապանին տղուն մէկ աչքը հա-
 նեցի:

—Ինչպէ՛ս կրցար ընել ատ բանը, շիտակը,
 շա՛տ գէշ բան է—բսկ կ'ուզեմ թէ մեծ մեղք
 մըն է—բայց Մատոննան ողորմած է, ու,
 եթէ սխալիդ համար որտանց կը ցաւիս, եթէ
 ամէն օր տասնըհինգ ավի արտասանես մեր
 պաշտպան սուրբին խորանին առջև, ան ատեն
 կրնաս խաղաղութեամբ երթալ, քեզ կ'ար-
 ձակեմ: Բայց, տղա՛ս, պատմէ՛ ինծի թէ
 ի՞նչ բան այդչափ ուժով գրգռեց բարկու-
 թիւնդ և թէ ինչո՛ւ այժերու պահապանին
 տղուն մէկ աչքը հանեցիր:

—Հայր Ժողէֆ, պէտքէ՛ն մղուած ըրի:
 Զորի մը համար վախի բռնուած էինք:

—Զորի մը համար, ըսիր: Եւ ի՞նչ Զորի
 էր ատ:

—Կենդանի մը զոր քիչ առաջ շուկային
 մէջ իր տիրոջը կատարած տեղէն վերցուցեր էի:

—Զորի մը գողցար:

—Ափսո՛ս, բարեպա՛շտ հայր, ըրի ատ
 բանը:

—Գողութիւնը, զաւակս, եղեռնաւոր
 բան մըն է. Աստու և մարդոց առջև ամօ-
 թալի գործ մըն է: Եթէ իմ սիրելի եղբայ-

րակիցներէս մէկը խոստովանցնէր քեզի,
 խիստ պահքերու պիտի դատապարտուէիր:
 Բայց կ'ըսես թէ պէտքն էր որ քեզ առաջ-
 նորդած էր, պէտքը՝ որ հատու սուր մըն է:
 Եւ սակայն եթէ կը ցաւիս սխալանքիդ վրայ,
 եթէ չորս հատ մեծ մոմ տաս մեր վանքին
 եւ երկու լիպրա մեղրամոմ, եթէ՛ ասոնցմէ
 զատ՝ տասնըհինգ ավի արտասանես մեր
 պաշտպան սուրբին սեղանին առաջը, մեղ-
 քիդ թողութիւն կուտամ: Բայց, տղա՛ս,
 բացատրէ՛ քիչ մը ինծի թէ ինչպէ՛ս եղաւ
 որ գողցար այդ Զորին:

—Հայր Ժողէֆ, անհրաժեշտ պէտքէ՛ն
 մղուած ըրի: Փողոցին մէջ մարդերը կը
 հալածէին իս, անոր համար Զորին վրայ
 ցատկեցի, եթէ այդպէս չընէի, խայտառակ-
 օրէն բռնուած էի:

—Եւ ի՞նչ պատճառաւ, զաւա՛կս, քու
 ետեւէդ ինկած էին:

—Անոր համար որ—ա՛հ, ես մեծ մեղաւոր
 մըն եմ, Մատոննան գթա՛յ ինծի—անոր հա-
 մար որ, ճիշդ վանքին պատին դիմացը մարդ
 մը մեռցուցած էի դանակով:

—Իրա՛ւ, մարդ մը մեռցուցիր: Մ՛հ, օ՛հ:
 Եւ այս մարդասպանութիւնը վանքին քովի՛րն
 էր որ գործեցիր: Մեղք մը, շատ մեծ մե՛ղք
 մըն ես գործեր, տղաս: Վանքին շրջակաները
 նուիրական են. մարդ պէտք է զգուշանայ
 սրբավայրին մօտ գէշ արարքներ ընելէ:
 Այո՛, զաւա՛կս, պէտք է որ տասնըհինգ ավի
 ըսես Սուրբ Կոյսին խորանին առջև, չորս
 մոմ ալ տաս՝ մեր խեղճ վանքին, ասանց
 մոռնայու երկու լիպրա մեղրամոմ: Բայց,
 ամէն բանէ առաջ, ըսէ՛ ինծի թէ ո՞վ դար-
 կիր և թէ ինչո՛ւ զարկիր:

—Հայր Ժողէֆ, դա՛րձեալ ստիպողական
 պէտքէն էր որ մղուեցայ. տասնըհինգ օր
 առաջ մօրս տունը ամբողջովին այրած էր,
 մեր կենդանիներուն մէջ հիւանդութիւնը
 երեւան եկած և ցուրտը՝ մեր այգիներուն
 մեծ վնաս հասցուցած էր, ա՛լ բան մը չու-
 նէինք, ու մօմեր ալ չունէի Տիրամօրը նուր-
 րելիք, ինչպէս յաճախ կը նուիրեմ. թշուա-
 րութիւնը և անօթութիւնը մեզի կը տանջէին
 տունին մէջ, մայրս հիւանդ պառկած էր, և

երկու պզտիկ եղբայրներս հաց կը խնդրէին բարձրաձայն. ան ատեն, իրիկուն մը ցատկեցի պատէն—ախտ'ս, կը խոստըվանիմ թէ գէշ գործ մըն է ասիկա—ցատկեցի վանքին պատէն, յետոյ բարեպաշտ վարդապետներէն մէկուն սենեակին մէջ սահեցայ, ուր գիտէի թէ պարէններ կային. սենեակին մէջ ութը պարարտ վառեակներ կախուած էին, առի անոնցմէ հատ մը. մինչև հոս գործը աղէկ գնաց, բայց երբոր պատէն դարձեալ անցնիլ ուղեցի, ձեր դռնապանը կռահեց եղածը, ետևէս վազեց, բռնեց ինձի, ու կոկորդոս սղմեց... Ա'ն էր որ մեռցուցի:

— Հէ՛, ի՛նչ կը լսեմ. դուն ցատկեր ես պատէն ու սենեակի մը մէջ մտեր ես. հոն ութը պարարտ վառեակներ կեռէ մը կախուած են եղեր, ու դուն անոնցմէ հատ մը առեր ես մի՛... Բայց որի՛ն սենեակը մտար, որ վարդապետին սենեակը...

— Խնայեցէ՛ք ինձի...

— Պատասխանէ՛, որի՛ն սենեակն էր, որի՛ն:

— Ի՛թացէ՛ք, հայր Ժողէ՛Ֆ, առջևենիդ ծունկի եկած կը պաղատիմ ձեզի. ամէն բան կ'ուզեմ պարկեշտօրէն խոստվանիլ, դուք բարեպաշտ ու գթած էք, ներողամի՛տ եղէք խեղճ մեղաւորի մը համար ու մի՛ նկատողութեան առնէք ձեզի համար այդչափ չնչին կորուստ մը. Նա՛յր, ձեր սենեակն էր որ մտայ...

— Ի՛նչ, ստահա՛կ, իմ սենեակէս դողցար մի՛... Ատ մեղքը բնաւ չպիտի քառուի. անիկա որ իր պիղձ ձեռքերով վանքին սուրբ հայրերուն ինչքերը գողնալու չափ յանդուզն է, անոր հոգին պէտք է դժոխքին յաւիտենական բոցերուն մէջ այրի: Մտի՛կ ըրէ ամպարի՛չտ, ամէն օր քառսունական ավի ըսելու ես, և յաջորդ մեծ տօնին տասնվեց մոմ տալու ես մեր վանքին. եթէ մինակդ չես կրնար կատարել, պէտք է քուկիներդ ալ օգնեն քեզի. պէտք է ծոմ պահես մինչև որ անօթութենէդ կաղկանձես, ամիս մը պէտք է պտտելով չարաչար յոգնիս, ու չարաթը մէյ մը կռնակդ խարազանես. ասկէ զատ, ամբողջովին հատուցանելու ես վառեակին գինը, աղէ՛կ միտքդ պահէ աս պարագան. հիմա կորսուէ՛ դնա:

ՀԷՆՐԻԿ ՀԵՐՑ

Թարգմ. ԱՆԱՐԵԼԼԱ

ՆՐԵԱՆՎՈՐՔՈՒՆ ՍՊՐՈՑ

ՕՐ Տ...ԻՆ

Կուգայ կանցնի ակնբարձի մը մեջ լոկ, Ի գուր կուգես կեցնել զայն կամ բռնել, Իր կեանքին կը վայլեցնէ զայն ամէն ոք. Բայց ոչ մեկը կրնայ հեղիւ քմբռնել:

Դեռ չուցեցած զան դիտելու ժամանակ, Ան կուգայ ու կ'անցնի կ'երթայ սրբբայ, Զգելով քեզ միտք բաղձալից, միտք անյազ, Թոյլ չսալով որ զինք վայլես ու խնդաս:

Փայլակ մ'է ան երկնքին մեջ ամպամած, Փայլակ մ'աղուոր, երկարածիգ, լուսաւող, Որ կը պահուէ վոճի խաւարը մաւող:

Այլ կը տես վայրկեան մը լոկ, հազիւ հազ, Ու չբացած դեռ աչքերդ շլացեալ Անհունքն մեջ ինկած, մարած է դարձեալ՝ վ.

ԽՄԲԱՌԱՎԱՆ ՆՕՔԵՐ

Ս. Պատրիարքը հեռագրաւ յանձնարարեց Բաղէչի առաջնորդ Տ. Եղիկ Մ. Վրդ. Գալբազձեանի՝ որպէսզի առժամապէս Մուշ երթայ, գործակցելու համար առաջն. տեղապահ Տ. Գնէլ Մ. Վրդ. Գալբազձեանին՝ ի մասին թեմական — եկեղեցական գործերու:

Զեյրունէն Ա.գգ. Պատրիարքարան հասած հեռագիր մը գուժեց. մահը Տ. Կարապետ եպիսկոպոսի: Քէչիեանի որ Կիլիկիոյ ամէնէն աշխատաւոր եպիսկոպոսներէն մէկն էր և հանդուցեալ Կաթողիկոսական տեղադահ Տ. Կիրակոս Սրբազանէն ետք՝ գլխաւոր գէմբը Կիլիկիոյ բարձրաստիճան կղերին: Ծնած էր 1836ին և եպիսկոպոս ձեռնադրուած 1883ին: Զէյթունի առաջնորդութիւնը կը վարէր իբրև տեղւոյն Ս. Աստուածածնայ վանքին

վանահայր: Ս. Պատրիարքը ցաւակցական հեռագիր մը ուղղեց Կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսին:

Ասիյիէն Պատրիարքարան յանձնուեցան առաջնորդական երեք Պէրաթներ որոնք կը վաւերացնեն Ակնայ տեղապահ Տ. Գէորգ Վրդ. Ասլանեանին պաշտօնը իբրև առաջնորդ Մալաթիոյ, Տ. Կորիւն վրդ.ի պաշտօնը՝ իբրև փոխ-առաջնորդ Բալուի ինչպէս նաև Յօղատի տեղապահ Դիմաքսեան Տ. Խորէն վրդ.ի պաշտօնը:

Պատրիկ ԷՖ. Կիլիկիեցեան այսօր մայրաքաղաքս կը հասնի Եւրոպայէն:

Գեղարուեստ. — Օրաթերթերուն մէջ կը կարդանք թէ, Զուիցերոյ բժշկական վարժարանի ուսանողներէն Պ. Զարեհ Շէրխոսեան (որդի Եգիպտոսի հեռագրական քննիչ Շէրխոսեան էֆ.ի) իր նշանածին՝ Օր. Մարսէլ Շարէի հետ վերջերս նուագահանդէս մը տուեր է Գոնստանթնուպոլի աշակերտներուն և ուրիշ հրաւիրեալներու ներկայութեամբ որոնք մեծապէս գնահատեր են երկուքին ալ ասործաւուր ձայնը:

Աւուաթի փոխ-վանահայր եւ Դպրեւանքին վերատեսուչ Դոփեան Սրբազան մայրաքաղաքս կը գտնուի շարաթէ մը ի վեր, թէ՛ վանքին վերաբերեալ գործերու և թէ՛ իր առողջութիւնը դարմանելու համար:

Մուսի վանքերէն մէկուն մէջ ընծայարան մը հաստատելու պէտք տեսնուած ըլլալով, տեղոյն Կրօն. Ժողովը որոշած է այդ հաստատութեան տեսուչ կարգել կարող եկեղեցական մը, և որովհետև Սրմաչի միաբաններէն Տ. Մեսրոպ Վրդ. Նարոյեան Մշեցի է՝ անոր առաջարկուած է ընդունիլ այս պաշտօնը: Մեսրոպ վրդ. (գրականութեան մէջ Հարմակ) ամէն արժանիք ունի այս կըրթական պաշտօնին թէ՛ իր հմտութեամբը և թէ՛ լուրջ բնաւորութեամբը:

Արեւելի մէջ կը կարդանք թէ Պայաղլու գաւառին մէջ բանտարկուած մէկ քանի ազգայինները ազատ արձակուեր և բարեմալութիւններ ըրեր են Վեհ. Կայսեր արեւշատութեանը համար:

Զատիկ արարողութիւնները հանդիսաւորապէս կատարուեր են Երուսաղէմի մէջ: Հայ ուխտաւորներուն թիւը կը հասնէր 900ի: Տ.

Յարութիւն Ս. Պատրիարքը ընդուներ է միաբանութեան ինչպէս նաև օտար հոգեւորականներու և բարձրատիճան անձնաւորութեանց շնորհաւորութիւնները՝ թէ՛ Զատիկ տօնին և թէ՛ իր անուան տօնախմբութեան առթիւ: Ծերունազարդ Պատրիարքը շնորհաւորական հեռագիրներ ընդուներ է նաև էջմիածնէն՝ Ս. Հայրապետէն, Կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսէն և Կ. Պօլսոյ Ս. Պատրիարքէն:

ՀԱՆԳԻՍ

Հ Ա Յ - Շ Ռ Ո Մ Է Ա Կ Ա Ն Ս Յ

Կ. — Պ Ա Տ Ր Ի Ա Ր Ք

Տ. ՊՈՂՈՍ Ս. ԷՄՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆԻ

Յաւով կը ծանուցանենք թէ Հայ-Հոռոմէականաց Կ.—Պատրիարք Տ. Պօղոս Ս. էմմանուէլեան երկուշաբթի իրիկուն իր հոգին աւանդեց, յանկարծական մահուամբ որ առաջ եկած էր ուղեղային կաթուածէ: Ն. Սրբաղնութիւնը անհանգստութիւն մը ղգալով ժամ 11ին միջոցները, Պատր. Փոխաւորդ Տ. Աւետիս Արքեպիսկ. Արփիարեան և քարտուղար վարդապետները թէև բժիշկ ու դարման փութացուցին, բայց վիճակը արագապէս ծանրացաւ և հոգեւոր վերջին պարտաւորութիւնները կատարուեցան: Դիչերուն առաջին ժամուն, ծերունազարդ Պատրիարքին մահուան գոյժը տարածուելով թերայի մէջ, Հայ-Հոռոմէական եկեղեցիներու զանգակներն սկսան ղօղանջել տխրօրէն, մինչ եկեղեցական ու աշխարհական ծանօթ անձնաւորութիւններ Պատրիարքարան կը փութային ցաւակցութիւն յայտնելու:

Զորեքշաբթի առաւօտ, Տ. Աւետիս արքեպիսկ. Արփիարեան՝ Պատրիարքարանի գործակատարին հետ՝ Կայս, Պալատ երթալով ծանոյց Կ.—Պատրիարքին մահը: Յետոյ, այցելեց Բարձր. Մեծ-Եպարքոսին ու Դատական նախարարին՝ նոյնը ղեկուցանելու համար: Պատրիարքարանի վարչական ու կրօնական Ժողովները յաջորդական նիստեր գումարեցին՝ հանգուցեալ Պատրիարքին յու-

ղարկաւորութեան վերաբերեալ կարգադրու-
թիւններն ընելու և Պատրիարքարանի ըն-
թացիկ գործոց վարչութեան վրայ խորհրդ-
դակցելու համար :

Հանգուցեալ Պատրիարքին մարմինը
զմտուելով, աթոռանիստ Ս. Աստուածածին
եկեղեցին փոխադրուած է, ուր հինգչաքթիէն
ի վեր ամէն առաւօտ հոգեհանգստեան պա-
տարագ կը մատուցուի : Օծման և յուղար-
կաւորութեան արարողութիւնը պիտի կա-
տարուի յառաջիկայ կիրակի (11 Ապրիլ)
յիշեալ եկեղեցին ուր առաւօտուն Պատարագ
պիտի մատուցանէ Արփիարեան Սրբազան,
յետոյ, թափօր կազմուելով՝ պիտի ուղղուի
Ս. Յովհան Ոսկեբերան եկեղեցին և անկէ
մարմինը պիտի փոխադրուի Շիշլիի Հայ-
Հռոմէականաց գերեզմանատունը, եկեղե-
ցականաց յատուկ թաղին մէջ ամփոփուելու
համար :

* * Տ. Պողոս Ս. Էմմանուէլեան ծնած
էր 1829 յունուար 16ին Մէրտինի Թէլէրմէն
գիւղը. իր նախնական ուսումն ստացած էր
Զմմառի վանքին մէջ, ուրկէ մէկ քանի
ժառանգաւորներու հետ Հռոմ ղրկուեցաւ իր
ուսումը կատարելագործելու և ստացաւ
Աստուածաբանութեան վարդապետի վկա-
յական : Տ. Էմմանուէլեան Սրբազան իր
երիտասարդութեանը ունեցած է հովուական
գնահատելի գործունէութիւն մը. հեղինա-
կած է նաև երկհատոր Աստուածաբանութենէ
զատ հայատառ թուրքերէն մէկ քանի եկե-
ղեցական գրքեր : 1881 նոյմ. 18ին եպիսկո-
պոս ձեռնադրուեցաւ, և այդ թուականէն
սկսեալ կը վարէր Կեսարիոյ առաջնորդու-
թիւնը : Հմուտ էր Օսմանեան օրինաց, թուր-
քերէնի, հայերէնի և լատիներէնի. 1899
յուլիս 14ին ընտրուեցաւ Կ.—Պատրիարք իբր
յաջորդ Տ. Ազարեան Սրբազանի. թէև այն
ատեն աշխարհականներու ընտրելին էր Ատա-
տանայի առաջնորդ Տ. Թէրզեան եպիսկոպոս,
բայց եկեղեցական դասը վերջին պահուն իր
քուէները միացուց Տ. Տ. Էմմանուէլեան
Սրբազանի վրայ որ չէղք գիրք մը պահած
էր ամբողջ ընտրութեան ժամանակամիջոցին :
Եւ բաւական մեծ եղաւ Ս. Աստուածածնայ

եկեղեցին առջև հաւաքուած աշխարհակա-
նաց զարմանքը, երբ եկեղեցոյն դռները
բացուելով տեսնուեցաւ Տ. Էմմանուէլեան
Սրբազան հանդիսական զգեստաւորումով,
Ծերունի Պատրիարք իր հեղահամբոյր բնա-
ւորութեամբ կրցաւ սիրաշահիլ ամէն կողմերը :
Կայսերական Կառավարութիւնն Ս. կար-
գի Օսմանիյէ և Մէծիտիյէ պատուանշաննե-
րով գնահատած էր Տ. Տ. Էմմանուէլեան
Սրբազանի արժանիքը :

* * Պատրիարքական ընտրութիւնը կը
կատարուի առ առաւելն երեք ամսուան մի-
ջոցին : Ազարեան Պատրիարք ապրիլ ամսուան
վերջերը կնքեց իր կեանքը և յուլիսի կէտին
կատարուեցաւ ընտրութիւնը, մինչև որ
թեմական առաջնորդները եկան Պոլիս մաս-
նակցեցան Սինդիկին, որ սկզբնական մէկ
քանի նիստեր ըրաւ եկեղեցական կարգ մը
գործերու վրայ : Կը կարծուի որ երբ առաջ-
նորդ եպիսկոպոսները Պոլիս հասնին, դարձ-
եալ խորհրդակցութեան պէտք պիտի ներ-
կայանայ, Կաթողիկոսարանի ներքին գոր-
ծերէն զատ վիճակային մատակարարութեան
և նիւթական կացութեան զարման մը զըտ-
նելու համար :

Ազարեան Պատրիարքի մահուան ատեն
12 էին գաւառական առաջնորդները որոնցմէ
10ը անձամբ և Հալէպի ծերունի առաջնորդը
քուէով մասնակցեցան ընտրութեան : Այժմ
գաւառական եպիսկոպոս առաջնորդներու
թիւն է 15 որոնք Տ. Աւետիս արքեպիսկոպ
հետ կը կազմեն Սինդիկը :

— Հանգուցեալ Կ.—Պատրիարքին մահ-
ուան առթիւ ցաւակցութիւն յայտնելու հա-
մար դացող այցելուներու յատուկ ներկա-
յութեան տուժար մը հաստատուած է Պատ-
րիարքարանի մէջ :

* * Պատր. Փոխանորդ Տ. Գաբրիէլ
եպիսկ. չորեքշաբթի օրը մեր Ս. Պատրիար-
քին կողմէ Հայ—Հռոմէականաց Պատրիար-
քարանը երթալով, ցաւակցութիւն յայտնեց
Կ.—Պատրիարքին մահուան առթիւ :

Արսօմաստր Կ. Ս. ԻիթիիձնԱն
Տպագրութիւն ՍՐԵՆԵԼՎՔ Օրագրի

ՏՕՔԹ. Է. ՉՈՒՔԼՕՍ

Մասնագէտ փորհ հիւանդութեանց (ստամոքսի, աղեաց) ինչպէս նաեւ ավորողութեան արտերու:

Տօքթ. Է. Չուքլօս օր 17 աօրիէ ի վեր ի գործ կը դնէ իր արուեստը, վերջերս այցելած է Եւրոպայի գլխաւօր հիւանդանոցները ուր մօտէն հետեւած է իր մասնագիտութիւնը կազմող հիւանդութեանց դարմանումի նորագոյն մէթօաներուն: Կը դարմանէ թէ՛ չտիպահատներու եւ թէ՛ աղաց ստամոքսի եւ աղեաց հիւանդութիւնները: Քիմիական արարաւածում (որակական եւ քանակական) եւ մանրադէտական քննութիւն ստամոքսային հիւթերու: Կը բուժէ ելեկտրականութեամբ եւ մասօժով: Կը դարմանէ ջերմամիզութիւնը իրեն յատուկ դրութեամբ եւ դեղերով:

Չրի հիւանդ կ'ընդունի ամէն օր ժամ 9էն 12 եւ 2էն 5 (Ը. Ե.), իր բնական արանին մէջ՝ Բերա, Տէրվիլ փողոց, Թէփէ—Պաշրի պարտէզին դէմ: Կիներուն համար սպասման առանձին սրահ: Ստամոքսի եւ աղեաց հիւանդութիւններէ տառապող աղքատները կ'ընդունի չորեքշաբթի օրերը ժամ 9էն մինչեւ կէս օր:

AU TALON D'OR

O ԹԱԼՈՆ ՏՕՐ

ԲԱՐԻՉԵԱՆ ԿՕՇԻԿՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

ԳԱՌԼՕ ԱԶՆԱՍԵԱՆ

ՀԱՅ ԿՕՇԻԱԿԱՐ

ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՒ ՉԱՓՈՒ ՎՐԱՅ

ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

Նաեւ կադերու համար պատրաստուած կալաքաւ վոյվոնա փողոց թիւ 103

Ճաշակաւօր ու վերջին նորաձեւութեան համաձայն կօշիկներու յանձնարարութեան համար,—մանաւանդ չափօ վրայ շինուելիք,—կ'արժէ անգամ մը այցելել ասի վաճառատունը որ ոչ միայն իր պատրաստած կօշիկներուն տակունքութեամբ ու ճաշակաւօրութեամբը, այլ նաեւ գիներուն աժանութեամբը առաջնակարգ կը հանդիսանայ: Այլն քօտկներու դիւրամտաչելի պատրաստապրանքներ ալ ունի:

983P

ՅԱՄԱՐԱՅԻՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՊԱՅ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԻԲԹՈՐԻԱ ՏԸ ՊԵՐԼԷՆ ԱՊԱԶՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԳՈՐԾԱԴՐԷ

ուրի կեանքի, օմիսի, արկածի, ցմաի բուսակի հիւղեր

VICTORIA ՎԻԲԹՈՐԻԱ ՏԸ ՊԵՐԼԷՆ կեանքի ապահովագրութիւններ ունի թէ՛ բժշկական քննութեամբ եւ թէ առանց բժշկական քննութեան
 DE Առանց բժշկական քննութեան եղած կեանքի ապահովագրութիւններուն վճարումները շարաթական մասնավճարներով տեղի կունենան,
 BERLIN սկսեալ 5 դրուչէն

Ապահովագրեալ գումար 1902ից Ֆր. 1,244,457,577
 Պահեստի դրամ 1902ից » 451,284,214

Հաստատուած 1853 սեպտ. 20ին արեւմտական հրովարակով եւ ուղղակի կառավարութեան հսկողութեան ներքին:

ԸՆԿ. ԴՐՄԱՏՈՒՆՆԵՐԸ
 Օմբ. Կայս Պանքա
 եւ Բրէտի Լիոնէ

Լիազօր Ընդհ. Ներկայացուցիչ ՄԻՀՐԱՆ ՍԻՆԷՄ ԳԱԼՏԱՅԵԱՆ
 Պօլիս Բաքրեհրօղլու խան
 թիւ 45 եւ 45 Բ.

Տեղուչ
 ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Մ. ՔԷՉԷՃԵԱՆ

ՌՕՍՏՈՎԱՆ - ROSSIA

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԻՆԷ, ԿԵՍՆՔ, ՓՈԽԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ, ԱՐԿԱՍՔ

1881 մարտ 20ի Կայս. Ուղարկով արտօնուած

Կեդրոնատեղին Բեդերսպուրկ, իրեն յատուկ շէնքը:

Ընկերութիւնը խիստ նպաստաւոր պայմաններով ապահովագրութիւններ կ'ընդունի ԿԵՍՆՔԻ վրայ, եւ ՀՐԻՆԷ, ՓՈԽԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐՈՒ, ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՐԿԱՍՆԵՐՈՒ ԴԷՄ, ցկեանս ապահովագրութիւն ՇՈԳԵԿԱՌՔՈՎ ԵՒ ՇՈԳԵՆԱՒՈՎ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐԿԱՍՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ, ինչպէս նաեւ ՀԱՅԵԼԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՊԱԿԻՆԵՐՈՒ ԿԵՄՐԱԵՂՈՆ ԴԷՄ:

Ընկերութեան դրամագլուխը, ամբողջապէս վճարուած 10,666,667 Ֆրանք
Երաշխաւորութեան գումար աւելի քան 137,300,000 »

Ընկերութեան ապահովագրուողներուն վճարուած դրամագլուխ եւ վնասուց հատուցում 282,000,000 »

1902 տարւոյ մէջ գանձուած ապահովագրին եւ տուցոս 54,000,000 »

Ամէն տեսակ տեղեկութեանց համար դիմել Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին, Ազարեան խան, Վոյվոտա, Ղալաթիա:

ՍՐՄԱՔԷՇԻ ԶՈՒՐ

(ՊԷՅՔՕԶ)

Ս.ԽՈՐԺԱ.ՀԱՄ, ԹԵԹԵՒ ՈՒ ՕԳՏԱԿԱՐ

Սոյն հանրածանօթ աղբիւրին ջուրը, ախորժակամ եւ վճիտ, յանձնարարուած է մայրաքաղաքիս ականաւոր բժիշկներուն կողմէ, որոնք անձամբ փորձած են անոր յատկութիւնները: Մասնաւորապէս, քիմիագէտ Պ. Բիէռ Արէոի տարրալուծած է զայն եւ Թաշտէլէնի ու Գանլըգաւաքի ջուրերէն գերազանցապէս լուազոյն դասած է, ստուգելով որ անոր ջրաչափական աստիճանը 1⁰ է եւ բնաւ ստամոքսի ծանրութիւն չիտար:

Տեղական հիւանդանոցներէն շատեր, իրենց բժշկապետներուն յանձնարարութեամբ, այս ջուրը կը գործածեն, որ ուղղակի աղբիւրէն կը բերուի ամենայն խնամքով եւ մաքրութեամբ, չիչերը ու տակառները հոն լեցուելով ու զմտառելով:

ՍՐՄԱՔԷՇ ԶՈՒՐԻՆ գերընտիր ու անմրցելի ըլլալը հաստատած են նաեւ, քիմիագէտ Տօքթ. Մաննիէ զատ, հետեւեալ բժիշկները.

Տօքթ. Տուքա փաշա (ընդհ. քննիչ առողջապահական վարչութեան) Կապուլի, Զէրրի, Սթէքուլի, Ավիլիանօ, Մալի, Միրապէլ, Բանայօթ պէյ, Պալիաիս, Բարաքօվաքի, Բլէմօվ, Մօրթման, Տէլլասուտա Ֆայիզ փաշա եւ Սիմօնֆ:

Վաճառման կեդրոնատեղիներն են՝ ԲԵՐԱ, ՄԵՃ-Փողօց, Հալէպ Խան, Թ. 7:— ՊՈՂԻՍ, Սիրքէէի, Պալը-Ալիի մեծ պողոտային վրայ, Թ. 3/4 մթերանօցը, ինչպէս նաեւ Շուհիային Նուրի Օսմանիյէի գրան կից Թ. 21 խանութը:

Սոյն մթերանոցներուն մէջ կը վաճառուի նաեւ, ՍՐՄԱՔԷՇ ջուրէն զտա, Բարաքուաքի ջուր: Դիները շատ աժան են՝ ժողովրդեան դիւրամատչելի ըլլալու համար: Փորձի համար շիշ մը գնեցէք ՍՐՄԱՔԷՇԻ ջուրէն, եւ այնքան համով ու թիթեւ պիտի գտնէք, որ վստահաբար պիտի գործածէք զայն այսուհետեւ:

ՔԵՆԻՔՍ ՕԹՐԻՉԻԷՆ

ԿԱՅՄ. ԹԱԳ. ԱՌԱՆՁՆԱՇՆՈՐՀԵԱԼ ԱՊՍՀՈՎԱԳՐ. ԸՆԿ.

Հրդեհի եւ կեանքի (ի վիճակն)

ՊԱՏՈՒՍԱԿԱՆ ԵՍԵՍԳՅԱԿ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ

Ն. Ա. Բ. ԳՈՒՔՍ ԼՈՒՒ ՏԸ ՊԱՎԻԷՌ

ԼԱ ԷՍԹՐԵՅԵԱ

Ապահովագր. ԸՆԿ. ընդդէմ հրդեհի եւ ծովային արկածներու (ի ՄԱՏՐԻՏ)

Ապահովագրութիւնք կը կատարուին լաւագոյն պայմաններով:

Սոյն ընկերութեանց Դրամատունն է ի Կ. Պոլիս, Բուքսի Լիօնի

Ընդհ. եւ լիազօր ներկայացուցիչ Թուրքիոյ

Գ. ՅԵՐԱՏԵԱՆ

Գրասենեակ, Պոլիս, Հանօբուլօ խան, Թ. 52—53—54—55—56

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Գ. ԳԱՐՐԻԷԼԵԱՆ

ԲԵՐԱ ՄԵՇ ՓՈՂՈՅ ԹԻՒ 200

Կալածա-Սէրայի Լիսին դ'մ

Գե. Եե. Եբ. օրերը առաւօտեան կանու-

խէն մինչեւ իրիկուան Ժ. 11 1/2

Բե. Գե. Ուր. օրերը ճէն մինչեւ 11 1/2

Վիրակի օրերը ժամադրութեամբ

ՉՄՐԱՆ ԱՌԹԻՒ

Գնեցէք Կ. ԵՍՎՐՈՒԵԱՆ եւ Յ. ԻՍԱ-
ԳՈՒԼԵԱՆԻ՝ Չինաստանէն, Հնդկաստանէն,
Ճաւայէն եւ Սէյլանէն ուղղակի բերել տուած
բարձ, հոտաւեք եւ առողջարար թէյերէն,
որոնք ձմրան եղանակին յարմարագոյն ըմ-
պելիննի:

Միշտ ուշադրութիւն մեր
վաճառանիչին:

Կ. Պոլիս, Պահճէ Գափու,
ձէլալ պէյ խան, Թիւ 10:

Մասնաճիւղեր Թուրքիոյ
Գլխաւոր քաղաքներուն մէջ,
նոյնպէս Եգիպտոս:

ՏՕԲ. Ն. ՏԱՂԱԽԱՐԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

դրս.

Դիտական շարժում	Բ. տարի (188)	20
» » »	Գ. » (1887)	20
Բնական Պատմութիւն Ա. հատոր (Կեդ.		
Հիւսուածարանութիւն եւ Մարդկային		
Կազմախօսութիւն ու Բնախօսութ. Դա-		
սազիրք երկրորդական վարժարանաց		40
Նախորդին համառօր. Դասագիրք Նա-		
խակրթարանաց		8
Ծագումն հայ տառից (Պօսկեալ Իզմիր-		
եանց մրցանակաւ)		10
Մանրէարանութիւն		10
Տիեզերք եւ իւր կազմութիւնը (Ֆրանս).		10
Առողջապահութիւն		25
Մանրական Գործարանք (Կազմախօսու-		
թիւն, Բնախօսութիւն եւ Առողջապահութ.		6
Մարդկային Ազննախօսութիւն		5
Բառացուցակ Ախտանուանց, Բ. Տիպ.		3
Տարւինականութիւն, Գ. Տիպ.		3

Կէդրոնացեղին է

Մատթէոսեան Տպարան, Ֆիննան. Ըրար, Կ. Պոլիս

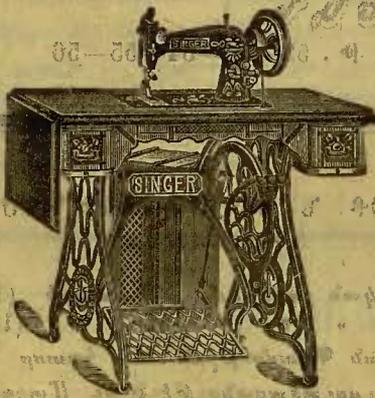
Տ Օ Ք Թ . Ժ . Կ Ա Լ Է Պ

Մասնագէտ միզանցքային հիւանդու-
թեանց: Վկայեալ Վիէննայի բժշկական Հա-
մալտարանէն եւ Բարիզի ու Պէրլինի հիւան-
դանոցներուն մէջ գործնական փորձեր կա-
տարած, կը դարձանէ իրեն դիմող հիւանդ-
ները՝ գիտական նորագոյն մէթոտներու հա-
մաձայն: Հասցէ՝ Բերա, Թիւնէլի Բասաժին
դէմ, Եէմէնիճի փողոց, Թ. 31:

**ԳՐԻԳՈՐ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ
ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ**

1. Պատկերազարդ ընդարձակ Աշխարհագրութիւն. բարձրագոյն դասընթացք. Գին 6 Ղրշ.
2. Պատկերազարդ Աշխարհագրութիւն եւ Տեղագրութիւն Կ. Պալատյ. Տարր. դասընթացք. Գին 2 1/2 Ղրշ.
3. Պատկերազարդ Աշխարհագրութիւն. Միջին դասընթացք, գին 3 Ղրշ.

Կը գտնուին բոլոր գրավածառաց քով եւ կը ծախուին գոհացուցիչ զեղչով:

Անկարելի է որ ընտանիք մը առանց կարի մեքենայի մնայ, բայց էական կէտն է լաւ մեքենայ մը սեննայ, որովհետեւ լաւ մեքենայ մը անթիւ եւ անհամար ծառայութիւններ կը մատուցանէ, մինչդեռ զէշ տեսակէ մեքենայ մը անվերջ դժգոհութեանց եւ տաղտուկի աղբիւր մըն է: Բոլոր աշխարհ գիտէ թէ՛

Ս Ի Ն Կ Է Ր

ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ԿԱՅՍ. ՊԱԼԱՏԱՆ
The Singer Manufacturing Cie.

Չեւի, ռափ ու ափի եւ ձեւի փանգամայն մեկնումներ կը զանուին:

Սինկէրի մեքենաները կը ծախուին մի միայն Սինկէր Ընկերութեան վաճառատանց մէջ:

ՍՄԱՆՎՈՐՈՒՄՆԵՐ
ՇԱՐՔԱԿԱՆ

ՐԵՐՍ.

1. Մեծ փողոց, Պօն Մառէի դէմ, Թ. 343 եւ 343 կրկին
2. Մեծ փողոց, Կալաթա Սէրայի Լիսէին դէմ.

ԿԱՍԱԹԱ.

1. Սինկէր խան, Թիւնէլին ետեւը.
2. Դարաքէոյ, Թրամվէյին կայարանին դէմ.

ՊՈՒԽՍ

1. Սուլթան Համամ, Թ.
2. Սուլթան Պէյազիա, Թրամվէյի կայարանին դէմ, Թ. 13.

ՍԱԻՏԱՐ

Չարշը Պօյու, Թ. 120.

Դասերը եւ նորոգութիւնք արի.

Կատարեալ Երաւաւորութիւն:

Մասնահիւղեր գաւառաց բոլոր փաղաներուն մէջ:

Սինկէրի Ընկերութեան կեդր. վարչատեղին կը գտնուի Բերա, Մեծ փողոց, Թ. 343 եւ 343 կրկին, Սարգիս Պէյ Տիւզօղլուի տունը: